

Gminny Program
Opieki nad Zabytkami
dla Gminy Świerzno
na lata 2015-2018

Zamawiający:

Gmina Świerzno
Urząd Gminy Świerzno
Świerzno 13
72 - 405 Świerzno

Wykonawca:

Green Key Joanna Masiota - Tomaszewska
ul. Nowy Świat 10a/15
60 - 583 Poznań
www.greenkey.pl

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Świerzno na lata 2015-2018

Właściciel firmy:

mgr Joanna Masiota-Tomaszewska

Autorzy opracowania:

mgr Joanna Walkowiak – Kierownik Zespołu Projektowego
lic. Daniel Wiśniewski
mgr Wojciech Pająk

Październik, 2015 r.

SPIS TREŚCI

I. WSTĘP	5
1.1 Charakterystyka gminy	5
1.2. Charakterystyka społeczno – gospodarcza	7
1.3. Charakterystyka przyrodnicza	7
II. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	8
III. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE	9
IV. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	11
4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	11
4.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	14
V. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	19
5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy).....	19
5.2 Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	21
5.2.1. Rys historyczny obszaru Gminy Świerzno	21
5.2.2 Sołectwa Gminy Świerzno wraz z charakterystyką ich dziedzictwa kulturowego	23
5.2.4. Walory kulturowe Gminy Świerzno	29
5.2.4.1. Obiekty o walorach kulturowych	29
5.2.4.2. Dobra kultury objęte prawnymi formami ochrony	37
5.2.4.2.1. Obiekty nieruchome objęte prawną ochroną zabytków	37
5.2.4.2.2. Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków województwa zachodniopomorskiego	37
5.2.4.2.3. Zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków	37
5.2.4.2.4. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków i ujęte w ewidencji zabytków	38
5.2.4.2.5. Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków i wojewódzkiej ewidencji zabytków ..	38
5.2.4.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych	39
5.2.5. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Świerzno	39
5.2.6. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	46
VI. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ	47
VII. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE	49
7.1 Priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami.....	50

7.2 Kierunki działań i zadania gminnego programu opieki nad zabytkami	50
VIII. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	55
IX. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	55
X. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI ..	58
XI. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW.....	62
XII. WYKORZYSTANE MATERIAŁY I OPRACOWANIA	64
SPIS RYCIN.....	67
SPIS TABEL.....	67
SPIS WYKRESÓW	67
SPIS FOTOGRAFII.....	67
XIII. ANEKSY	69

I. WSTĘP

Przedmiotem opracowania Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Świerzno (zwanego dalej Programem, POnZ bądź GPOnZ) jest weryfikacja zasobów dziedzictwa kulturowego gminy oraz wypracowanie programu zarządzania zabytkami, w tym praca nad ich potencjałem. Program jest dokumentem strategicznym w zakresie ochrony zabytków, pozwoli na koordynację działań polityki przestrzennej w zakresie opieki i zarządzania dziedzictwem kulturowym. W okresie najbliższych czterech lat realizowany będzie dostępnymi środkami prawnymi oraz finansowymi.

Celem Programu jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami. Systematyczne wdrażanie ustaleń dokumentu powinno spowodować poprawę stanu zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego Gminy Świerzno. Program powinien być znany nie tylko władzom lokalnym, ale i społeczności lokalnej. Ma za zadanie uświadamić mieszkańców o konieczności dbania o lokalną tradycję przejawiającą się w inicjatywach społecznych, jak i w potrzebie ochrony dziedzictwa kulturowego gminy. Mieszkańcy i władze gminy powinni dbać o utrzymanie indywidualnego charakteru regionu, w tym o zachowanie jego znamienych elementów zabytkowych i przyrodniczych.

1.1 Charakterystyka gminy

Gmina Świerzno znajduje się w północno - zachodniej Polsce, w województwie zachodniopomorskim, w jego północno-zachodniej części, w obrębie powiatu kamieńskiego. Współrzędne geograficzne Świerzna, które jest siedzibą gminy wynoszą: 53.9667°N oraz 14,9667°E. Gmina stanowi 14 % powierzchni powiatu, zajmując obszar 140 km². Jednostka sąsiaduje z 6 gminami:

- od strony północno - zachodniej – z Gminą Dziwnów (powiat kamieński);
- od strony wschodniej – z Gminą Kamień Pomorski (powiat kamieński);
- od strony południowej – z Gminą Golczewo (powiat kamieński);
- od strony południowo - wschodniej – z Gminą Gryfice (powiat gryficki);
- od strony wschodniej – z Gminą Karnice (powiat gryficki);
- od strony północno – wschodniej – z Gminą Rewal (powiat gryficki).

Odległość do miasta powiatowego Kamień Pomorski wynosi ze Świerzna w linii prostej 12,7 km, a w najbliższej odległości drogowej 13,5 km. Adekwatnie odległość w linii prostej do miasta wojewódzkiego, którym jest Szczecin wynosi 65,4 km, a w optymalnej odległości drogowej - 96,2 km. Najbliższa odległość do granicy z Niemcami mieści się w Świnoujściu i odpowiada ok. 47 km (w linii prostej), bądź ok. 64 km (w odległości drogowej). Od najbardziej wysuniętego punktu gminy w kierunku północnym odległość do Morza Bałtyckiego wynosi jedynie 4 km.

Ryc. 1. Położenie Gminy Świerzno na tle powiatu

Źródło: opracowanie własne

Maksymalne odległości z krańcowych punktów gminy wynoszą:

- 14,5 km w linii wschód – zachód,
- 18,2 km w linii północ – południe.

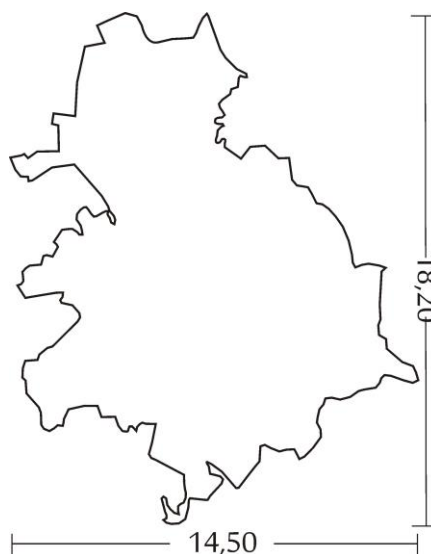
Najbardziej skrajne odległości na terenie gminy oddalane są od siebie w odległości ok. 18,2 km w linii północ – południe. Najwyższe wzniesienie znajduje się na południe od wsi Starza i Stuchowo we wschodniej części gminy i wynosi 47,6 m n.p.m.

Na obszarze gminy znajduje się 9 sołectw: Ciesław, Chomino, Gostyń, Gostyniec, Jatki, Kaleń, Osiecze, Stuchowo, Świerzno.

Tabela 1. Sołectwa i wsie wchodzące w skład sołectw w Gminie Świerzno

Sołectwo	Wsie wchodzące w sołectwa
Ciesław	Ciesław
Chomino	Chomino, Margowo
Gostyń	Gostyń, Rybice, Sulikowo, Trzebieradz
Gostyniec	Gostyniec, Dąbrowa, Redliny
Jatki	Jatki, Ugory
Kaleń	Kaleń
Osiecze	Osiecze, Duniewo, Krzepocin, Krzemykowo
Stuchowo	Stuchowo, Kępica, Starza
Świerzno	Świerzno, Będziszewo

Źródło: www.swierzno.pl

Ryc. 2. Skrajne odległości w Gminie Świerzno w km

Źródło: opracowanie własne

1.2. Charakterystyka społeczno – gospodarcza

W 2014 roku Gminę Świerzno zamieszkiwało 4 356 osób (9 % populacji powiatu kamieńskiego). Gęstość zaludnienia w gminie wyniosła 31 osób/km².

Łączna liczba podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON na rok 2014 na obszarze gminy wyniosła 324, z czego 318 to podmioty prywatne. Najwięcej zarejestrowanych działalności zanotowano w sektorach:

- przemysł i budownictwo,
- handel hurtowy i detaliczny; naprawa samochodów osobowych włączając motocykle.

W strukturze wielkościowej dominują małe działalności zatrudniające do 9 pracowników – 96,3 %. Przedział pracowników od 10 do 49 stanowi resztę – 3,7 %.

1.3. Charakterystyka przyrodnicza

Pod względem fizycznogeograficznym teren Gminy Świerzno znajduje się w prowincji Niżu Środkowoeuropejskiego, podobnie jak reszta Polski centralnej oraz północnej. Opisywana gmina mieści się w podprowincji pasa Pobrzeża Pojezierza Południowobałtyckiego w makroregionie Pobrzeża Szczecińskiego. W układzie mezoregionalnym opisywana jednostka mieści się w zasięgu Równiny Gryfickiej.

Według danych z roku 2013 lesistość na terenie gminy wyniosła 30,8 %. Odpowiednio licząc jest to 4 321,49 ha, z czego tylko 1,3 ha stanowi własność gminy, a większość to lasy publiczne (96,5 %). Na terenie gminy nie występują jeziora. W części zachodniej i północnej zaobserwować można tereny podmokłe z licznymi, małymi ciekami wodnymi. Przez gminę przepływa rzeka Stuchowska Struga z kierunku wschodniego ku zachodnio – północnemu.

Na obszarze gminy występują następujące obszary i obiekty chronione:

- Natura 2000 – obszar specjalnej ochrony ptaków – „Wybrzeże Trzebiatowskie” (PLB 320010);
- Obszar Chronionego Krajobrazu – „OChK – 1”;
- Obszar Chronionego Krajobrazu – „OChK – 2”;
- Użytek ekologiczny - UE-1 „Świńskie Podmoklisko” dolina Świńca pomiędzy Strzeżewem a Świńcem;
- Użytek ekologiczny - UE-2 położone w Oddziale 657f, 658d oraz 664a Nadleśnictwa Gryfice;
- Użytek ekologiczny - UE-3 „Bagno Dzików” położone w oddziale 660-661 Nadleśnictwa Gryfice;
- Użytek ekologiczny - UE-4 położone w Oddziale 678h, 690c oraz 691f Nadleśnictwa Gryfice;
- Użytek ekologiczny - UE-5 „Leśne Bagno” położone na południe od Stuchowskiej Strug;
- Użytek ekologiczny - UE-6 położone w Oddziale 715 Leśnictwa Gryfice;
- Użytek ekologiczny - UE-7 „Świerzniańskie Mszary” położone w oddziale 713-717 Leśnictwa Gryfice;
- Użytek ekologiczny - E-8 „Łabędzie bagno” położone w oddziale 706 Nadleśnictwa Gryfice oraz grunty ANR.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Świerzno proponuje ponadto utworzenie 31 pomników przyrody obejmujących pojedyncze stare drzewa i grupy drzew, oraz aleje

II. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Świerzno na lata 2015 – 2018 sporządzono na podstawie art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 poz. 1446).

Art. 87, ust. 1. „Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami”.

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Świerzno:

- sporządzany jest na okres 4 lat przez Wójta Gminy Świerzno, który co 2 lata sporządza sprawozdanie przedstawiając je Radzie Gminy;
- przyjmuje Rada Gminy Świerzno, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie;
- ogłaszany jest w Dzienniku Województwa Zachodniopomorskiego.

Zgodnie z zapisami Art. 87, ust. 2. ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami Program Opieki nad Zabytkami ma na celu m. in.:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

III. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Obowiązujący w Polsce system prawny gwarantuje ochronę zabytkom i całości dziedzictwa kulturowego na terenie kraju. Poniżej wskazano akty prawne wskazujące obowiązujące uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 Nr 78 poz. 483 ze zm., z dnia 2 kwietnia 1997 r.).
 - *Art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwa obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.*
 - *Art. 6. 1. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.*
 - *Art. 86. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.*
2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014, poz. 1446) jako główny akt prawny regulujący zasady ochrony i opieki nad zabytkami. Ustawa ta w art. 3 definiuje podstawowe pojęcia:
 - *Zabytek* – nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
 - *Zabytek nieruchomy* – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości o cechach j.w.;
 - *Zabytek ruchomy* – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych o cechach j.w.;
 - *Zabytek archeologiczny* – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się e nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
 - *Instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami* – instytucja kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
 - *Prace konserwatorskie* – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
 - *Prace restauratorskie* – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
 - *Roboty budowlane* – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub otoczeniu zabytku;

- *Badania konserwatorskie* – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
 - *Badania architektoniczne* – działania ingerujące w substancje zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
 - *Badania archeologiczne* – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
 - *Historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny* – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
 - *Historyczny zespół budowlany* – powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
 - *Krajobraz kulturowy* – przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
 - *Otoczenie* – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.
3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2015, poz. 1515). Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów.
- *Art. 7. 1. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:*
 - 9) *kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.*
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2015, poz. 199).
5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2013, poz. 1409 ze zm.).
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013, poz. 1232 ze zm.).
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013, poz. 627).
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2015, poz. 782 ze zm.).
9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2012, poz. 406).
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014, poz. 1118 ze zm.).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

1. Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2012, poz. 987).
2. Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012, poz. 642).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2015, poz. 1446).

IV. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Program opieki nad zabytkami dla Gminy Świerzno sporządzono z uwzględnieniem zewnętrznych uwarunkowań ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym aktów prawa oraz innych opracowań strategicznych w podobnej tematyce.

Ustalenia Programu korespondują z zapisami (cele, zasady, kierunki) dokumentów na różnych poziomach. Metodologia planowania zakłada spójność dokumentów programowych w układzie hierarchicznym: kraj, region, gmina.

W niniejszym rozdziale przedstawiono szczegółowy wykaz ww. dokumentów.

Strategia Rozwoju Kraju 2020

Strategia jest nadrzędnym dokumentem, który wyznacza normy, ramy odniesienia oraz standardy dla innych dokumentów niższego szczebla, jak również dla 9 zintegrowanych strategii. Jest spójna z Długookresową Strategią Rozwoju Kraju 2030 oraz z Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju. Strategia ta została przyjęta uchwałą Rady Ministrów w dniu 25 września 2012 roku. Celem strategicznym opracowania jest wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. Średniookresowa strategia zakłada podział na 3 obszary strategiczne, które mają przypisane cele i priorytety rozwojowe. Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020 przedstawia 3 strategiczne obszary działań:

- ***Sprawne i efektywne państwo;***
- ***Konkurencyjna gospodarka;***
- ***Spójność społeczna i terytorialna.***

Dokument podkreśla rolę zapewnienia ładu przestrzennego m. in. przez opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla terenów obejmujących: obszary miejskie, a w szczególności metropolitarne, tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną i użytkowaniem gospodarczym zasobów naturalnych, dziedzictwa kulturowego, objęte ryzykiem katastrof naturalnych, obszary górskie, obszary dotychczas nie objęte procesem planowania oraz obszary przygraniczne. Wspomina się też tutaj o ochronie krajobrazu kulturowego i przyrodniczego. Ośrodki wojewódzkie mają być wzmocniane przez rozwój infrastruktury społecznej, w tym kulturowej oraz działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego co pozwoli osiągnąć miastom przewagę konkurencyjną.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2013–2016

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 84 ustala obowiązek sporządzania co cztery lata Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami: „Art. 84. W celu stworzenia warunków niezbędnych do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego inicjuje i opracowuje, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków, krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

W ramach ww. Programu przeprowadza się analizę stanu dziedzictwa kulturowego oraz potrzeb związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami. Następnie definiuje się główne i szczegółowe cele i kierunki działań oraz zadań w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Cel główny: wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków. Cel główny programu jest wdrażany poprzez trzy cele szczegółowe:

1. **Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce.**
2. **Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków.**
3. **Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.**

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury 2004 - 2020

Kolejnym dokumentem jest Narodowa Strategia Kultury 2004 – 2020, której sporządzenie poprzedzone było postawieniem diagnozy dla sektora kultury w Polsce. Działania uwzględnione w Strategii w bezpośredni sposób przekładają się na rozwój kultury, ale także na społeczno - ekonomiczny rozwój regionów.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020 określa misję, którą wypełniać powinny instytucje zarządzające, pośredniczące, finansujące, współpracujące oraz wnioskodawcy. Za misję uznano: „zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.

W ramach prac Narodowej Strategii sformułowano następujące cele:

Cel strategiczny: zrównoważenie rozwoju kultury w regionach.

Cele cząstkowe:

1. *Wzrost efektywności zarządzania sferą kultury.*
2. *Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury.*
3. *Zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju kultury.*
4. *Wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury.*
5. *Poprawa warunków działalności artystycznej.*
6. *Efektywna promocja twórczości.*
7. *Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków.*
8. *Zmniejszenie luki cywilizacyjnej poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.*
9. *Promocja polskiej kultury za granicą.*
10. *Ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem.*

11. *Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury.*
12. *Rozwój przemysłów kultury (kinematografia, media, design, wydawnictwa, fonografia).*

Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – „Dziedzictwo Kulturowe”

Celem Programu „Dziedzictwo kulturowe” jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej. Program „Dziedzictwo kulturowe” składa się z następujących priorytetów:

1. ***Ochrona zabytków.***
2. ***Wspieranie działań muzealnych.***
3. ***Kultura ludowa i tradycyjna.***
4. ***Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą.***
5. ***Ochrona zabytków archeologicznych.***
6. ***Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego.***
7. ***Miejsca Pamięci Narodowej.***

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 - 2020. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie

W zakresie przestrzeni i planistyki dokumentem wiodącym na najbliższe lata jest Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 - 2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie.

Dokument ten określa cele i priorytety rozwoju Polski w wymiarze terytorialnym, zasady i instrumenty polityki regionalnej, nową rolę regionów w ramach polityki regionalnej oraz zarys mechanizmu koordynacji działań podejmowanych przez poszczególne resorty.

Poniżej wyszczególniono najistotniejsze zapisy Strategii dotyczące działań związanych z dziedzictwem kulturowym:

1. ***Należy wdrażać rozwiązania wykorzystujące potencjał kulturowy i turystyczny dla rozwoju regionalnego.***
2. ***Kultura nie stanowi pasywnego zasobu regionów, ale aktywnie warunkuje zarówno rozwój społeczny, jak i ekonomiczny.***
3. ***Należy koncentrować się na przekształcaniach struktur gospodarczych w kierunku gospodarki opartej na wiedzy, na podniesieniu poziomu rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego, na poprawie dostępu do dóbr i usług publicznych, które wpływają na rozwój potencjałów (takich jak: infrastruktura teleinformatyczna, edukacja, energia czy kultura).***
4. ***Istotna jest obecność nowych technologii w obszarze kultury.***

Zgodnie z zapisami Strategii dzięki rozwojowi lokalnemu w wymiarze społeczno-kulturowym, gospodarczym, ekologiczno-przestrzennym oraz działaniom wyrównawczym na rzecz zwiększenia dostępu do usług publicznych, obszary wiejskie staną się lepszym miejscem do życia, lepiej wykorzystującym dziedzictwo kulturowe i walory środowiska przyrodniczego, bardziej atrakcyjnym turystycznie i inwestycyjnie oraz bardziej zintegrowanym ze względu na wzmocnioną tożsamość lokalną.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym, dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju, jest Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030. W dokumencie tym zakłada się rozwój bogactwa polskich regionów – miast i obszarów wiejskich – w oparciu o wykorzystanie wewnętrznych potencjałów polskiej przestrzeni – ich dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, potencjału gospodarczego, innowacyjnego oraz naukowego. W Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju określono cel strategiczny polityki przestrzennego zagospodarowania kraju: „Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększania zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie”.

Osiągnięcie celu strategicznego musi się odbywać z zachowaniem spójności przyrodniczo-kulturowej, służącej realizacji konstytucyjnej zasady zrównoważonego rozwoju.

4.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego prowadzi działania z zakresu ochrony zabytków jako jednostka samorządu terytorialnego, realizując zadania, wynikające z zapisów ustawowych. Prócz tego Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego sprawuje opiekę nad zabytkami, będąc ich właścicielem.

Na szczeblu wojewódzkim zostały opracowane dokumenty strategiczne, które są podstawą prawną oraz pozwalają wskazać kierunki działań dla programów na niższych poziomach jednostek samorządu terytorialnego.

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020

Dnia 19 grudnia 2005 roku Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego uchwalił Strategię Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego (Uchwała Nr XXVI/303/05).

Dokument Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego ustala 34 cele kierunkowe, które zawarte są w sześciu głównych strategicznych celach działań:

1. Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania.
2. Wzmocnienie atrakcyjności inwestycyjnej regionu.
3. Zwiększenie przestrzennej konkurencyjności regionu.
4. Zachowanie i ochrona wartości przyrodniczych, racjonalna gospodarka zasobami.
5. Budowanie otwartej i konkurencyjnej społeczności.
6. Wzrost tożsamości i spójności społecznej regionu.

W ramach 6 celu strategicznego wyodrębnia się jeden z sześciu celów kierunkowych

6.5. Rozwijanie dorobku kulturowego jako fundamentu tożsamości regionalnej. Ten z kolei ma przypisane następujące konkretne działania:

1. **Upowszechnianie kultury i promocja aktywnego uczestnictwa w kulturze w tym wspieranie instytucji, poszerzanie oferty kulturalnej, organizacja wydarzeń, działania edukacyjne.**
2. **Wspieranie lokalnej twórczości artystycznej.**
3. **Ochrona zabytków i miejsc pamięci.**
4. **Rozbudowa infrastruktury kulturalnej;**

5. **Poszerzanie zasobów i zbiorów archiwalnych, muzealnych i bibliotecznych.**
6. **Koordinacja i integracja oferty kulturalnej regionu.**

W realizację wszystkich działań zaangażowane mają być samorządy gminne, powiatowe oraz samorząd wojewódzki. Częściowo zaangażowane powinny być inicjatywy prywatne i pozarządowe oraz administracja rządowa. Źródłem finansowania celu kierunkowego w znacznym stopniu powinny być budżety gmin, powiatów, jak i budżet województwa. Inne zakładane źródła finansowania to: budżet państwa, partnerstwo publiczno – prywatne oraz program rozwoju obszarów wiejskich.

Dokument podkreśla, iż głównym celem w dziedzinie kultury i ochrony jej dóbr jest intelektualny i cywilizacyjny rozwój społeczności Pomorza Zachodniego oraz systematyczny wzrost potencjału kulturalnego regionu. Ważną rolę ma też stanowić współpraca i zaangażowanie samorządów i organizacji pozarządowych zajmujących się życiem kulturowym miast i obszarów wiejskich.

Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego ma zapewnić w jak najpowszechniejszy sposób dostęp do dóbr kultury czy innych elementów dziedzictwa wspólnego.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014 - 2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014 – 2020 został zatwierdzony przez Komisję Europejską dnia 13 lutego 2015 roku. Program składa się z 10 Osi Priorytetowych wraz z poszczególnymi działaniami.

Celem strategicznym Regionalnego Programu jest: poprawa konkurencyjności gospodarczej, spójności społecznej i dostępności przestrzennej województwa przy zrównoważonym wykorzystaniu specyficznych cech potencjału gospodarczego i kulturowego regionu oraz przy pełnym poszanowaniu jego zasobów przyrodniczych. Osie priorytetowe programu to:

1. Gospodarka, innowacje, nowoczesne technologie.
2. Gospodarka niskoemisyjna.
3. Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu.
4. Naturalne otoczenie człowieka.
5. Zrównoważony transport.
6. Rynek pracy.
7. Włączenie społeczne.
8. Edukacja.
9. Infrastruktura publiczna.
10. Pomoc techniczna.

W ramach osi **4. Naturalne otoczenie człowieka** wskazano cel szczegółowy działania jakim jest zwiększona atrakcyjność zasobów kultury regionu. Oprócz tego ulokowano działania:

1. **Dziedzictwo kulturowe.**
2. **Wzmocnienie instytucji kultury.**
3. **Ochrona różnorodności biologicznej**
4. **Wsparcie nieinfrastrukturalnych form ochrony przyrody.**
5. **Kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody przez edukację.**

- 6. Wsparcie infrastrukturalnych form ochrony przyrody i krajobrazu.**
- 7. Wsparcie ośrodków rehabilitacji dziko żyjących zwierząt.**
- 8. Podnoszenie jakości ładu przestrzennego.**
- 9. Rozwój zasobów endogenicznych.**

Województwo Zachodniopomorskie charakteryzuje się jednym z największych potencjałów w kraju w zakresie dziedzictwa kulturowego. Korzystne warunki do zrównoważonego rozwoju z uwzględnieniem dziedzictwa kulturowego jest jednym z priorytetów polityki Unii Europejskiej. Dlatego w bieżącej perspektywie finansowej zaplanowano wsparcie dla dziedzictwa kulturowego wykorzystując jego zasoby w jednostce administracyjnej. W powyżej analizowanym dokumencie uwidacznia się również wpływ dziedzictwa kulturowego na obszary, które będzie można udostępnić turystom ze względu na dużą liczbę zabytków w województwie.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego

Dokument ten posiada charakter regionalny prowadzący politykę przestrzenną, która ma warunkować korzystne przemiany rozwoju gospodarczego, wzrostu poziomu i jakości życia, konkurencyjności regionu z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju. Projekt jego zmiany został przyjęty przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego 19 października 2010 roku. Plan jest zgodny z koncepcją przestrzennego zagospodarowania kraju, jak i stanowi ramy dla studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, a także określa uwarunkowania i kierunki rozwoju województwa zachodniopomorskiego w zakresie:

- Organizacji struktury przestrzennej, w tym podstawowych elementów sieci osadniczej;
- Infrastruktury społecznej i technicznej;
- Ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego;
- Lokalizacji inwestycji publicznych rządowych i samorządu województwa.

Celem głównym świadomej polityki przestrzennej jest właściwe wykorzystanie przestrzeni, które rozumie się m.in. jako ochronę i zachowanie niezbywalnych wartości jakimi są bioróżnorodność, walory przyrodnicze, krajobrazowe oraz dziedzictwo kulturowe.

Potencjał rozwojowy przedmiotowego obszaru to zarówno atrakcyjność środowiska naturalnego, jak i bogactwo środowiska kulturowego.

Znaczny potencjał kulturowy stwarza szanse dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, zwłaszcza rozwoju turystyki oraz wzmocnienia tożsamości.

W rozdziale uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego zwrócono uwagę na kwestię dziedzictwa kulturowego powiązanego z ładem przestrzennym. Podrozdział ten wyodrębniono ze względu na:

- Krajobraz kulturowy województwa;
- Elementy dziedzictwa kulturowego decydujące o cechach krajobrazu zachodniopomorskiego;
- Dobry kultury współczesnej;
- Ład przestrzenny.

Z pośród elementów dziedzictwa kulturowego decydującego o cechach krajobrazu zachodniopomorskiego nie wyróżniono obiektów znajdujących się w Gminie Świerzno.

W Gminie Świerzno odnotowano ogółem 10 – 20 obiektów zabytkowych. Ich szczegółowy podział przedstawia się następująco:

- Obiekty sakralne, wieże kościelne, kaplice, relikty sakralne (w liczbie 1 – 2);
- Pałace (2 – 4);
- Dwory i folwarki (2 – 3);
- Parki dworskie, parki leśne, ogrody (8 – 12).

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2013 – 2017 dla Województwa Zachodniopomorskiego

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2013 – 2017 (w skrócie WPONZ WZ) wytycza cele strategiczne i określa zadania opieki nad zabytkami w perspektywie czteroletniej.

Podstawowym celem niniejszego dokumentu jest utrzymanie walorów krajobrazu kulturowego i zabytków na terenie województwa, poprzez różnorodne działania służące utrzymaniu i poprawie stanu materialnej substancji zabytków, ich zagospodarowaniu w sposób odpowiadający wartościom zabytkowym oraz działania zmierzające do podniesienia wiedzy o zabytkach i świadomości potrzeby utrzymania dziedzictwa kulturowego. Przyjmuje się również trzy cele perspektywiczne i odpowiadające im cele operacyjne:

1) *Utrzymanie zabytków budujących krajobraz kulturowy województwa zachodniopomorskiego:*

- 1.1. *Ochrona i opieka nad zabytkami i krajobrazem kulturowym w dokumentach strategicznych i planistycznych;***
- 1.2. *Integracja ochrony dziedzictwa, krajobrazu kulturowego i ochrony przyrody;***
- 1.3. *Poprawa materialnego stanu zasobu dziedzictwa kulturowego;***
- 1.4. *Decentralizacja zadań ochrony i opieki nad zabytkami;***
- 1.5. *Delimitacja (wyznaczanie granic) wartościowych obszarów krajobrazu kulturowego do zachowania i budowa systemu ich ochrony;***
- 1.6. *Utrzymanie w dobrym stanie zabytków stanowiących własność województwa zachodniopomorskiego lub użytkowanych przez jednostki organizacyjne WZ.***

2) *Funkcjonowanie zabytków w procesie aktywizacji ekonomicznej i społecznej województwa:*

- 2.1. *Tworzenie warunków finansowych i organizacyjnych do opieki nad dziedzictwem kulturowym regionu materialnym i niematerialnym;***
- 2.2. *Zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości.***

3) *Kształtowanie świadomości regionalnej w oparciu o dziedzictwo kulturowe i potrzebę jego zachowania dla przyszłych pokoleń:*

- 3.1. *Edukacja regionalna;***
- 3.2. *Promocja walorów kulturowych regionu.***

Dla ww. celów operacyjnych przydzielono zadania szczegółowe.

W dokumencie tym, w rozdziale 3.6 uwzględniono zabudowę rezydencjonalną. Wyróżniono tutaj XVIII – wieczne okazałe pałace z terenu województwa, w tym ze Świerżna. Jednakże pałace te wymagają pilnych prac konserwatorskich. Podkreślono również ich wysokie koszty odnowy.

Sala balowa, która znajduje się w pałacu w Świerżnie odznacza się wyjątkowością w skali województwa, a nawet kraju. Zwrócono uwagę na jej oryginalną barokową polichromię.

WPONZ WZ przedstawił również charakterystykę dotacji z budżetu samorządów na poszczególne prace konserwatorskie i remontowe przy zabytkach. Odnotowano, iż Gmina Świerżno w latach 2010 – 2012 wprowadziła własne regulacje w zakresie przyznawania dotacji na prace remontowe i konserwatorskie zabytków na terenie własnym.

Strategia Rozwoju Powiatu Kamieńskiego 2014 - 2020

Strategię Rozwoju Powiatu Kamieńskiego na lata 2014 – 2020 przyjęła Rada Powiatu w Kamieniu Pomorskim dnia 4 listopada 2014 roku Uchwałą Nr XXXVI/287/2014. W wizji rozwoju powiatu postanowiono, że w 2020 roku powiat kamieński będzie miejscem atrakcyjnym turystycznie wykorzystując swoje naturalne i historyczne walory. Zwrócono również uwagę na infrastrukturę sportową, turystyczną oraz noclegową, na otwartość wobec mieszkańców z wyszczególnieniem osób niepełnosprawnych, a także na budowę silnej pozycji potencjalnej.

Ustalono priorytetowe obszary rozwoju powiatu kamieńskiego:

- ***Rozwój gospodarczy wykorzystujący potencjał zawodowy lokalnej społeczności;***
- ***Wzmacnianie atrakcyjności turystycznej powiatu;***
- ***Rozwój aktywności społecznej przy uwzględnieniu istniejących potrzeb społeczności lokalnej;***
- ***Rozwój działalności rolniczej, ekologicznej, przetwórstwa i przechowalnictwa produktów rolnych;***
- ***Rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej, sportowej i turystycznej;***
- ***Powstanie i rozwój Specjalnej Strefy Ekonomicznej w gminie Kamień Pomorski.***

W opracowanej analizie SWOT zakres działań odpowiadający dziedzictwu kulturowemu znalazł się jedynie w mocnych i słabych stronach. Jako mocne strony oceniono organizację imprez kulturalnych i sportowych o zasięgu krajowym i międzynarodowym oraz dziedzictwo historyczne i kulturowe. W słabych stronach znalazł się brak koordynacji działań o charakterze kulturalnym.

V. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Poniżej ukazano wybrane dokumenty strategiczne dla Gminy Świerżno. Wyszczególniono oraz przedstawiono zagadnienia w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy. Programy strategiczne stanowiły wytyczne do opracowania niniejszego dokumentu.

Strategia Rozwoju Gminy Świerżno na lata 2008 - 2015

Strategia Rozwoju Gminy Świerżno składa się z 5 rozdziałów, gdzie w rozdziale 3 zamieszczono analizę SWOT. W skład „mocnych stron” dotyczących dziedzictwa kulturowego umieszczono „zabytki”.

Niniejsza Strategia zawiera 5 obszarów rozwojowych, którymi są:

1. **Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej i konkurencyjności gospodarczej gminy.**
2. **Poprawa systemu transportowego i infrastruktury technicznej.**
3. **Poprawa poziomu życia mieszkańców.**
4. **Rozwój kapitału ludzkiego.**
5. **Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich.**

Dokument zawiera dla ww. obszarów rozwojowych analizę SWOT oraz cel strategiczny. Do celów wyznaczono priorytety od 1 do 3. W pierwszych 4 obszarach rozwojowych przypisano również cele operacyjne.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, Gmina Świerżno

Ostatnia zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Świerżno miała miejsce dnia 19 września 2014 r. i została przyjęta Uchwałą Nr XXXVII/281/2014 przez Radę Gminy Świerżno.

Omawiany dokument składa się z 7 rozdziałów, gdzie w rozdziale 2. Ochrona i kształtowanie środowiska wydzielono podrozdziały:

- 2.1. Środowisko przyrodnicze.
- 2.2. Krajobraz.
- 2.3. Klimat.
- 2.4. Środowisko kulturowe:
 - 2.4.1 Zasoby dóbr kultury materialnej.
 - 2.4.2 Zasady ochrony dóbr kultury materialnej.

W ramach osi 2.4.1 przedstawiono następujące zagadnienia:

- Zabytki budownictwa, architektury, układów przestrzennych i komponowanej zieleni:
 - obiekty kultury materialnej wpisane do rejestru zabytków;
 - obiekty proponowane do wpisu do rejestru zabytków;
 - obiekty objęte w ewidencji konserwatorskiej;
 - zabytkowe układy przestrzenne proponowane do objęcia strefą „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej;
 - zabytkowe układy przestrzenne proponowane do objęcia ochroną konserwatorską (strefa „B” ochrony układów przestrzennych);
 - zabytkowa zieleń komponowana i układ przestrzenny proponowane do objęcia strefą „K” ochrony konserwatorskiej;
 - miejsca ekspozycji cennych układów przestrzennych proponuje się objąć strefą „E”.
- Zabytki archeologiczne:
 - strefa „W.I.” - pełnej ochrony, do której zaliczono 5 stanowisk archeologicznych;
 - strefa „W.II.” – częściowej ochrony, zaklasyfikowano 34 stanowiska;
 - strefa „W.III.” – ograniczonej ochrony ze 138 stanowiskami.

Miejscowe Plany Zagospodarowania przestrzennego na terenie Gminy Świerzno

Na terenie gminy obowiązują obecnie 4 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące obręby geodezyjne następujących wsi: Starza, Kaleń, Kępica, Krzepocin, Ciesław, Stuchowo, Świerzno, Będzieszewo, Osiecze, Rybice, Sulikowo, Dąbrowa, Gostyń.

Dla każdego z terenów objętych miejscowym planem ustalono zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Niezależnie od szczegółowych ustaleń planów w przypadku odkrycia przedmiotów, który posiada cechy zabytku lub wykopaliska archeologicznego, należy zabezpieczyć znalezisko, wstrzymać wszelkie prace mogące je uszkodzić lub zniszczyć oraz powiadomić odpowiednie służby konserwatorskie.

Lokalna strategia rozwoju

Lokalna strategia rozwoju została sporządzona w maju 2011 roku dla obszaru trzech gmin: Golczewo, Świerzno i Wolin. Została ona opracowana w ramach Lokalnej Grupy Działania „Partnerstwo w Rozwoju”.

W rozdziale **2.3 Uwarunkowania historyczne i kulturowe** wymieniono następujące obiekty cenne historycznie – kulturowo w granicach Gminy Świerzno:

- neogotycki, ceglany kościół z 1847 roku (Gostyń),
- folwark z parkiem pochodzący z końca XIX wieku (Gostyń),
- pałac pochodzący z XX wieku, wybudowany w stylu neoklasycyżnym (Gostyń),
- dwór z parkiem na wzór typowych parków francuskich (Jatki),
- pałac z 1888 roku wraz z parkiem (Stuchowo),
- dwór z zabytkowym parkiem (Sulikowo),
- kościół parafialny pw. Św. Trójcy – kościół ryglowy z 1681 roku (Świerzno),

- dwór myśliwski wybudowany w latach 1718 – 1730 z inicjatywy hrabiego Bogusława Bodo Fleminga – pierwsza na Pomorzu Zachodnim rezydencja z dziedzictwem honorowym (Świerżno).

Plany odnowy miejscowości na terenie Gminy Świerżno

Rada Gminy Świerżno uchwaliła Plany Odnowy Miejscowości dla wybranych miejscowości. Dokumenty te mają być narzędziem służącym podniesieniu standardu życia i pracy na wsi poprzez realizację zadań inwestycyjnych zwiększających atrakcyjność wsi i otwierających daną miejscowość dla nowych mieszkańców, inwestorów gospodarczych oraz turystów.

Obowiązujące plany odnowy miejscowości:

- Plan Odnowy Miejscowości Chomino na lata 2009 – 2015;
- Plan Odnowy Miejscowości Ciesław na lata 2009 – 2015;
- Plan Odnowy Miejscowości Gostyniec na lata 2009 – 2015;
- Plan Odnowy Miejscowości Gostyń na lata 2009 – 2015;
- Plan Odnowy Miejscowości Jatki na lata 2009 – 2015;
- Plan Odnowy Miejscowości Kaleń na lata 2009 – 2015;
- Plan Odnowy Miejscowości Stuchowo na lata 2009 – 2015;
- Plan Odnowy Miejscowości Sulikowo na lata 2009 – 2015;
- Plan Odnowy Miejscowości Świerżno na lata 2009 – 2015.

Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Świerżno na lata 2015 – 2029

Rada Gminy Świerżno z dniem 17 kwietnia 2015 r. przyjęła po raz ostatni Uchwałą Nr V/31/2015 zmianę Wieloletniej Prognozy Finansowej Gminy Świerżno na lata 2015 – 2029. Na rok 2015 szacuje się dochód ogółem gminy na kwotę 16.201.419,43 zł. Na ten sam rok kwota wydatków kształtuje się na poziomie 17.701.419,50 zł.

5.2 Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Rys historyczny obszaru Gminy Świerżno

Teren gminy użytkowany był od najdawniejszych czasów. Świadczą o tym liczne stanowiska archeologiczne. Odnotowuje się kilka stanowisk z epoki kamiennej, neolitu, czy epoki brązu. W okresie rzymskim (III – IV w. n.e.) we wsi Stuchowo odnaleziono grób książęcy. Od tego czasu odnotowuje się ciągłość osadniczą.

Z Gminą Świerżno nierozzerwalnie związany jest ród rodziny Flemmingów, który od XIV wieku zamieszkiwał te tereny. To ród szlachecki wywodzący się z Flandrii. Każdy mężczyzna o tym nazwisku w powiecie kamieńskim był bardzo bogaty oraz wysoko ceniony. Byli oni rycerzami i właścicielami majątków ziemskich. Najbardziej związany z historią ziemi świerżnieńskiej był Bogislav Bodo von Flamming, który posiadał kilka dóbr ziemskich, w tym w Świerżnie.

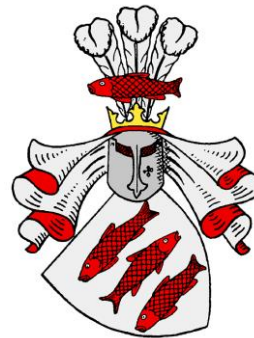
Innym rodem zamieszkującym obecną Gminę Świerzno jest rodzina von Ploetzów, która posiadała majątek ziemski w Stuchowie od 1490 roku. Osobą, która wzniosła pałac, który można podziwiać po dziś dzień jest Leo von Plötz (szambelan króla pruskiego, poseł prowincji pomorskiej) w latach 1880 – 1888.

Ze Świerzniem związany jest również niemiecki polityk Aleksander von Wartensleben – Schwirsen, który zmarł w Świerznie w 1883 roku.

Ryc. 3. Herb rodziny von Flamming

Źródło: worldhistory.de

Ryc. 4. Herb rodziny von Ploetz

Źródło: worldhistory.de

Grafen v. Wartensleben

Ryc. 5. Herb rodziny von Wartensleben

Źródło: worldhistory.de

Większość miejscowości w Gminie Świerzno posiada metrykę średniowieczną. Najstarszą wzmiankowaną miejscowością jest Kaleń z roku 1308. Pierwsze, najbardziej odległe wzmianki na temat poszczególnych wsi Gminy Świerzno pochodzą z lat:

- Będzieszewo – 1321 r.,
- Chomino – XIV w.,
- Ciesław – 1369 r.,
- Duniewo - 1321 r.,
- Gostyniec – b.d.,
- Gostyń – 1432 r.,
- Jatki – 1369 r.,
- Kaleń - 1308 r.,
- Kępica - 1369 r.,
- Krzemykowo – 1321 r.,
- Krzepocin – 1512 r.,
- Margowo – 1373 r.,
- Redliny – XIX w.,
- Rybice – 1364 r.,

- Starza – 1313 r.,
- Stuchowo – 1313 r.,
- Sulikowo - 1369 r.,
- Świerzno – XIV w.,
- Trzebieradz – 1676 r.,
- Ugory – 1825 r.

W kartach historii Gmina Świerzno istnieje od 1945 r., administracyjnie w okręgu Pomorza Zachodniego. Wcześniej obszar obecnej Gminy Świerzno należał w latach 1871 – 1918 do Prus znajdując się w regionie „Pommeren”. Po I wojnie światowej dalej należy do Niemiec pozostając w tym samym regionie. Po II wojnie światowej omawiane ziemie przechodzą do Polski. Mimo licznych zmian administracyjnych w zakresie wojewódzkim dokonywanych w latach: 1946, 1950 oraz 1975 Gmina Świerzno niezmiernie pozostawała w województwie szczecińskim.

Pod względem administracji kościelnej na obszarze gminy występuje 5 parafii (Benice, Gostyń, Jaroszewo, Stuchowo, Świerzno), które podlegają pod dekanat kamieński oraz archidiecezji szczecińsko – kamieńskiej. Parafia w Mechowie, która swoim zasięgiem również obejmuje obszar Gminy Świerzno podlega pod dekanat golczewski (archidiecezja szczecińsko – kamieńska).

5.2.2 Sołectwa Gminy Świerzno wraz z charakterystyką ich dziedzictwa kulturowego

Wsie Gminy Świerzno reprezentują różne typy układów przestrzennych. Średniowieczne wsie w większości zatraciły swoje pierwotne układy. Poniżej wskazano miejscowości gminne wraz z ich charakterystycznymi rodzajami kształtów (układy wsi). W miarę dostępności danych źródłowych podano ich pierwotne oraz obecne układy przestrzenne:

- Będzieszewo – na pocz. XX w. folwarczna część wsi w układzie pochodnej ulicówki (nie licząc rozproszonych zagród chłopskich). Obecnie wieś przyjmuje układ ulicówki. W zachodniej części (nie na osi ulicówki) znajduje się zabudowa PGR – owska;
- Chomino – wcześniej wieś ulicowa o południkowym ułożeniu głównej ulicy wiejskiej. Obecnie wieś przyjmuje układ widlicy;
- Ciesław – obecnie wieś przyjmuje układ ulicówki;
- Dąbrowa – obecnie wieś przyjmuje układ ulicówki;
- Duniewo – wcześniej wieś ulicowa, obecnie wieś przypomina wieś o układzie t – kształtnym, wykształcona podstawa biegnie z kierunku północno - zachodniego ku kierunkowi południowo - wschodniemu;
- Gostyniec – wcześniej wieś ulicowa, obecnie wieś o układzie wielodrożnicy;
- Gostyń – obecnie wieś o układzie wielodrożnicy rozwinięta ze wsi owalnicowej;
- Jatki – obecnie przypomina układ ulicowy, wywodzi się z owalnicy, która znajduje się na południu wsi;
- Kaleń – wieś o układzie krótkiej i nieregularnej ulicówki, wytyczonej na osi zachód - wschód; którą można uznać nawet jako wielodrożnicę. Pierwotny układ okoliczności;
- Kępicza – obecnie wieś przyjmuje układ ulicówki;
- Krzemkowo – obecnie wieś przyjmuje układ nieregularnej ulicówki;
- Krzepocin – obecnie wieś przyjmuje układ wielodrożnicy;

- Margowo – wcześniej wieś ulicowo – placowa (być może zaułkowa), obecnie wieś t – kształtna z podstawą od strony wschodniej;
- Osiecze – obecnie wieś przyjmuje układ ulicówki;
- Redliny – obecnie wieś przyjmuje układ ulicówki;
- Rybice – obecnie wieś przyjmuje układ nieregularnej ulicówki;
- Starza – obecnie wieś przyjmuje układ nieregularnej ulicówki wykształconej ze średniowiecznej owalnicy;
- Stuchowo – obecnie wieś przypomina układ wsi krzyżówkowej;
- Sulikowo – obecnie wieś przypomina kształt litery z;
- Świerżno – obecnie wieś o układzie wielodrożnicy. Wieś wykształcona pierwotnie z owalnicy lub ulicówki;
- Trzebieradz – obecnie wieś przypomina układ widlicy;
- Ugory – obecnie wieś przyjmuje układ ulicówki.

We wsiach, w których występowały zespoły folwarczne trzeba też wziąć pod uwagę typ zabudowy folwarcznej. Poniżej scharakteryzowano typy układów przestrzennych wsi wchodzących w skład Gminy Świerżno.

- a) okolnica (*Runddorf, round village*) – mała wieś placowa o starym pochodzeniu. Zabudowa zwarta, usytuowana wokół okrągłego lub nieregularnego placu, zwanego nawsiem, tworzącego zamknięty pierścień z dwoma lub jednym wejściem zamykanym na noc.
- b) owalnica – kształt wsi przypomina wydłużone wrzeciono wokół podłużnego placu, w miejscu centralnym znajdował się staw, w późniejszym czasie ośrodki służące mieszkańcom. To układ przejściowy między okolnicą a przydrożnicą.
- c) ulicówka/zabudowa przydrożnicowa (*Strassendorf/street village*) - układ jednodrożny o zwartej zabudowie po obu stronach drogi.
- d) wielodrożnica – wieś kupowa/zwarta (*compact village*). Charakteryzuje się bezładną i chaotyczną zabudową z nieregularnym przebiegiem dróg.
- e) widlica – wieś, która powstała w okresie wczesnofeudalnym (wczesnośredniowiecznym). To układ przejściowy między wielodrożnicą a ulicówką.
- f) zabudowa folwarczna – ośrodkiem najwyższej rangi jest folwark lub dwór wraz z zabudowaniami gospodarczymi.
- g) wieś t – kształtna (*T-shaped village*) – kształt wsi przypomina literę "T". Wyznaczają ją osie dwóch dróg, gdzie jedna jest podstawą, a druga droga, poprzeczna jest daszkiem.
- h) wieś z – kształtna (*T-shaped village*) – kształt wsi przypomina literę "Z".
- i) wieś krzyżówkowa (*cruciform village*) – zabudowa wsi ulokowana jest wzdłuż dwóch dróg, po jej dwóch stronach, a drogi te przecinają się zazwyczaj w centralnym punkcie wsi.

ŚWIERŻNO

niem. Schwirsen

Wieś o bardzo dawnej metryce średniowiecznej. Świerżno od XIV było lennem rodziny von Flemming. Założycielem rodu był Henryk von Fleming (1410 – 1455). W późniejszym czasie wieś należała do trzech członków tejże rodziny. W 1594 r. było tu 5 gospodarstw chłopskich, 14 łąnów i 7 zagrodników. W połowie XVII wieku Świerżno II i III

należało do Jerzego Kacpra von Fleminga (1630 – 1703). Po nim majątek przeszedł w ręce jego syna Jakuba Henryka. Od 1716 r. właścicielem wsi stał się Bogusław Bodo von Flemming (najmłodszy syn Jakuba Henryka), który w tym samym roku zjednoczył wszystkie trzy części wsi. Majątki świerzyńskie w drodze dziedziczenia po linii żeńskiej od 1732 roku przechodzą na ród Wartensleben. Na początku XIX w. wieś liczyła 35 budynków mieszkalnych; było tu: 5 gospodarstw chłopskich, 4 zagrodników, 3 chałupników, działały także karczma, wiatrak i kuźnia. W 1871 r. na majątek szlachecki składało się 5 170 mórg ziemi. Wszyscy mieszkańcy Świerzna byli w tym czasie wyznania ewangelickiego. Do pocz. XX w. majątek w Świerznie należał do Wartenslebenów. Od 1916 r. właścicielem majątku został Graf, od 1929 r. do II wojny światowej baron Hans Siegfried von. Ruxleben; który posiadał 1325 ha ziemi. Przed II wojną światową wieś była filią parafii Tribisów /Trzebieszewo/ synodu ewangelickiego w Trzebiatowie. Ważnym wydarzeniem w historii Świerzna było poświęcenie kościoła jako świątyni katolickiej, które nastąpiło 13.10.1946 r. Miejscowość liczy obecnie ok. 650 mieszkańców.

CHOMINO

niem. Kummin

Stara wieś o metryce średniowiecznej, znana już w XIV w. Była lennem Flemingów oraz w późniejszym czasie rodu Brüsewitz. W wyniku spadków w okresie feudalnym dobra chominowskie zostały podzielone na 4 części: a, b, c, d. Z końcem XIX w. majątek części wsi przejęła rodzina v. Schrader. W latach 20 – tych oraz 30 – tych XX w. folwark przekształcił się w duże gospodarstwo chłopskie.

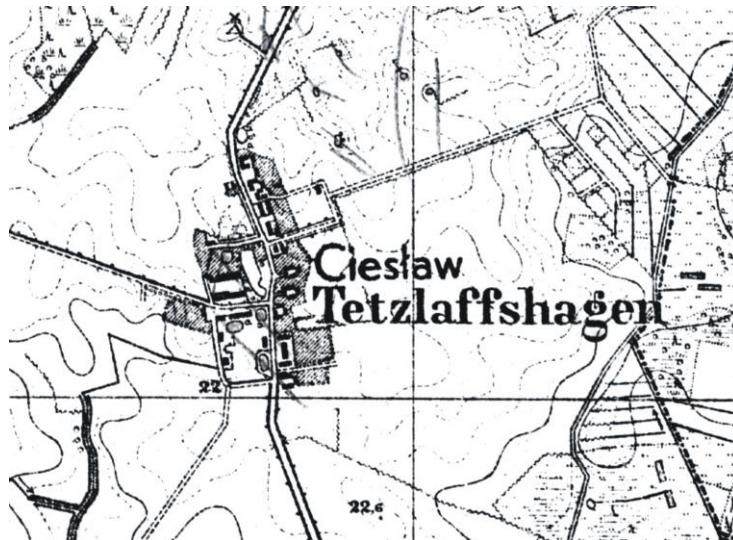
Wieś liczy obecnie ok. 290 osób. Oddalona jest od Świerzna w odległości ok. 7,5 km (odległość drogowa).

CIESŁAW

niem. Tetzlaffshagen

Wieś o metryce średniowiecznej, po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1369 roku. Miejscowość w średniowieczu otrzymała rodzina rycerska v. Grape w dziedziczne użytkowanie aż do połowy XIX w. W 1717 roku w skład majątku wchodziło 7 gospodarstw chłopskich i 1 zagrodnicze. 63 lata później folwark liczył 6 gospodarstw chłopskich pańszczyźnianych, 1 zagrodnicze i 1 chłopskie wolne. Ok. 1850 roku po separacji dóbr dworskich od chłopskich kształtował się folwark, którego elementy można zobaczyć do dnia dzisiejszego. W poł. XIX w. wioska została włączona do majątku rodu v. Plötz, którzy posiadali już dobra w Stuchowie oraz Ciesławiu (do roku 1929). W latach 30 – tych folwark został rozparcelowany między przynajmniej 7 rolników.

Wieś liczy obecnie ok. 240 osób. Oddalona jest od Świerzna w odległości ok. 7,5 km (odległość drogowa).

Ryc. 6. Ciesław w dwudziestoleciu międzywojennym
Źródło: mapa topograficzna Messtischblatt godło 2056

GOSTYŃ

niem. Gr. Justin

Wieś należąca od średniowiecza do 1945 roku do rodu v. Brochhausen. Ród ten posiadał również folwark w Gostyniu. Pierwsza wzmianka na temat wsi pochodzi z 1432 roku, a następna z roku 1449, która informuje już o istnieniu pałacu oraz parku. W XVIII wieku powstaje folwark. Najstarszym zachowanym budynkiem we wsi jest stodoła (7) z 1847 r. znajdująca się na działce ewidencyjnej 246/40. Wiek XVII przyniósł zmiany w postaci podziału wsi na 4 części: a, b, c, d, który pozostał do końca XIX w.

W 1890 roku odnotowano nawsie, gdzie usytuowany był nieistniejący już kościół wraz z cmentarzem przykościelnym, drugi kościół w wydzielonym cmentarzem, dwa podwórza folwarczne oraz przynajmniej 21 zagród chłopskich i kilka zabudowań samodzielnych bądź podwójnych. W I poł. XIX w. nastąpił wyraźny podział wsi na część folwarczną oraz chłopską w wyniku zajęcia przez folwark trzech zagród chłopskich położonych blisko podwórzy folwarcznych.

W latach 1945 – 1954 wieś była siedzibą gminy wiejskiej Gostyń. Po roku 1954 weszła w skład Gminy Świerzno.

Wieś liczy obecnie ok. 660 osób. Oddalona jest od Świerzna w odległości ok. 8,5 km (odległość drogowa).

Ryc. 7. Gostyń w dwudziestoleciu międzywojennym

Źródło: mapa topograficzna Messtischblatt godło 1955

JATKI

niem. Brendemühl

Wieś o metryce średniowiecznej. Najstarsza wzmianka o wsi pochodzi z 1369 roku. Pierwotnie osada książęca, a od średniowiecza lenno rodu v. Brüsewitz aż do ok. połowy XIX w. W międzyczasie folwark został podzielony na trzy części: a, b, c, gdzie w roku 1870 dwie pierwsze zostały przypisane do Rittergut, a ostatnia jako Gut. Wielkościami największa była część b – 250 ha (4 domy, 7 innych budynków, 59 mieszkańców), dalej część a – 92 ha (2 domy, 5 innych budynków, 16 mieszkańców) i część c – 87 ha (2 domy, 5 innych budynków, 17 mieszkańców).

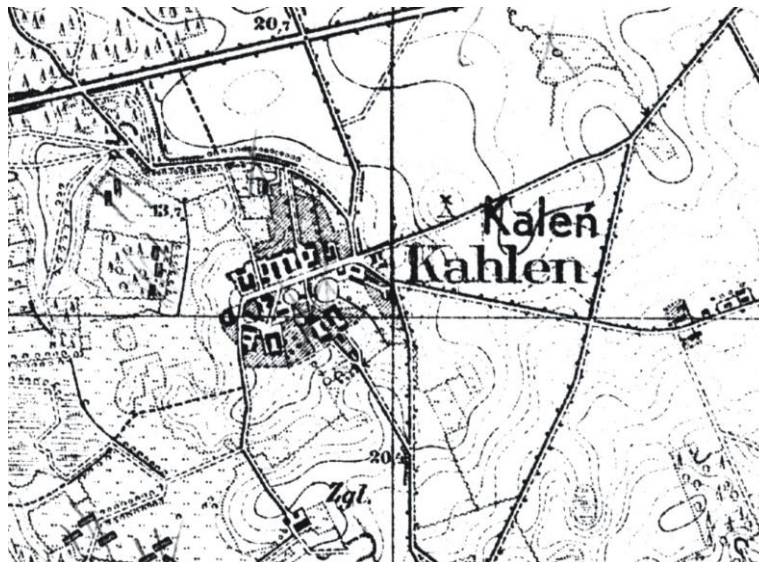
Wieś liczy obecnie ok. 150 osób. Oddalona jest od Świerzna w odległości ok. 4 km (odległość drogowa).

KALEŃ

niem. Kahlen

Stara wieś o metryce średniowiecznej. Pierwsza wzmianka na temat miejscowości „Kalant” pochodzi z 1308 roku i została wymieniona w dobrach kapituły kamieńskiej. W 1380 roku do Kalenia należało ok. 19 łanów, a pod koniec XVI wieku 18 łanów (9 gospodarstw bauerskich) i 2 zagrodnicze. Ze wsi tej wywodzą się Grębice, które wyodrębniono jako przysiółek ok. poł. XIX wieku. W 1870 roku w miejscowości znajdowało się 23 właścicieli gruntu o łącznej powierzchni 301 m². Działał wtedy również wiatrak. Przed II wojną światową miejscowość zajmowała 845 ha, a liczba gospodarstw wynosiła 13.

Wieś liczy obecnie ok. 160 osób. Oddalona jest od Świerzna w odległości ok. 4,5 km (odległość drogowa).

Ryc. 8. Kaleń w dwudziestoleciu międzywojennym

Źródło: mapa topograficzna Messtischblatt godło 2056

OSIECZE

niem. Neuhöfe

Miejscowość, na temat której występuje brak danych dotyczących wydarzeń historycznych. W 1870 roku Osiecze wzmiankuje się jako „wybudowanie należące do Chomina”. Jeszcze w latach 80 – tych XX w. znajdowała się tutaj średniej wielkości osada, by w późniejszym czasie się rozrosła. Nowe zabudowania mieszczą się w odległości ok. 1 km na południowy – zachód od XIX wiecznej osady.

Wieś oddalona jest od Świerzna w odległości ok. 9,5 km (odległość drogowa).

STUCHOWO

niem. Stuchow

Wieś lenna o pierwszej wzmiance z 1313 r. kiedy to wieś była dobrem Johana Behra, a w roku 1490 Eggerta Plötza. Rodzina ta posiadała majątek w Stuchowie aż do 1945 roku. Folwark istniał już w 2 poł. XVIII w. W XVII i XVIII w. wieś posiadała 13 zagród chłopskich, 6 zagród, młynarza, karczmarza, kowala i owczarza. W 1780 roku majątek składał się z dwóch folwarków, dwóch owczarni, młyna wodnego, wiatraka i 19 zabudowań chłopskich. Od początku XX w. do 1945 roku folwark w Stuchowie jest jednym z największych w ówczesnym powiecie kamieńskim i najbardziej rozległy. Areał folwarku w roku 1892 wynosił 1703 ha, w 1905 zmalał do 802 ha, w 1939 – 778 ha. W hodowli dominowały owce.

We wsi istniał zamek, który został rozebrany na przełomie XIX i XX w. W 1888 roku powstał tu pałac łączący elementy neorenesansu oraz neobarokiem.

Wieś liczy obecnie ok. 770 osób. Oddalona jest od Świerzna w odległości ok. 4 km (odległość drogowa)

Ryc. 9. Stuchow w dwudziestoleciu międzywojennym

Źródło: mapa topograficzna Messtischblatt godło 2056

5.2.4. Walory kulturowe Gminy Świerzno

Na walory kulturowe gminy składają się wartościowe obiekty materialne ściśle związane z działalnością człowieka w danym regionie oraz dziedzictwo niematerialne. Z obiektów materialnych można wyodrębnić poniższe grupy:

- zabytki archeologiczne,
- muzea etnograficzne, skanseny i ośrodki twórczości ludowej,
- zabytki architektury i budownictwa,
- muzea sztuki i zbiory artystyczne,
- muzea biograficzne i literackie,
- muzea specjalistyczne i obiekty unikatowe,
- obiekty historyczno - wojskowe,
- miejsca i muzea martyrologii,
- zabytki techniki i przemysłu.

Natomiast na niematerialne dziedzictwo składają się m.in.:

- tradycje,
- zwyczaje,
- przekazy ustne,
- umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa.

5.2.4.1. Obiekty o walorach kulturowych

BĘDZIESZEWO

1. Park dworski wpisany do rejestru zabytków.
2. Cmentarz.
3. Zespół folwarczny.
4. Dwór.
5. Liczne stanowiska archeologiczne (W.II. i W.III.).

Fot. 1. Park dworski w Będzieszowie

Źródło: fotografia własna

BIAŁOBUDŹ

1. Liczne stanowiska archeologiczne (W.II. i W.III.).

CHOMINO

1. Cmentarz komunalny.
2. Zespół folwarczny.
3. Dwór.
4. Liczne stanowiska archeologiczne (W.II. i W.III.).

CIEŚLAW

1. Cmentarz rodowy.
2. Dwór.
3. Zespół folwarczny.
4. Liczne stanowiska archeologiczne (W.III.).

DUNIEWO

1. Cmentarz.
2. Obora.
3. Zespół folwarczny.
4. Pałac.
5. Liczne stanowiska archeologiczne (W.II. i W.III.).

GOSTYNIEC

1. Liczne chałupy.
2. Stodoła.
3. Liczne stanowiska archeologiczne (W.II. i W.III.).

GOSTYŃ

1. Zagroda wiejska wpisana do rejestru zabytków.
2. Park dworski wpisany do rejestru zabytków.
3. Relikty kościoła wraz z cmentarzem wpisane do rejestru zabytków.
4. Trzy cmentarze.
5. Kościół.
6. Stodoła.

7. Zespół folwarczny.
8. Pałac.
9. Liczne stanowiska archeologiczne (W.II.).

Fot. 2. Zagroda wiejska w Gostyniu
Źródło: fotografia własna

Fot. 3. Park dworski w Gostyniu
Źródło: fotografia własna

Fot. 4. Relikty kościoła wraz z cmentarzem w Gostyniu
Źródło: fotografia własna

JATKI

1. Park dworski wpisany do rejestru zabytków.
2. Cmentarz.
3. Stodoła.
4. Zespół folwarczny.
5. Dwór.
6. Liczne stanowiska archeologiczne (W.II. i W.III.).

Fot. 5. Park dworski w Jatkach
Źródło: fotografia własna

KALEŃ

1. Zagroda.
2. Chałupa.
3. Stodoła.
4. Liczne stanowiska archeologiczne (W.III.).

KĘPICA

1. Park dworski wpisany do rejestru zabytków.
2. Cmentarz rodowy.
3. Spichlerz.
4. Stajnia.
5. Obora.
6. Zespół folwarczny.
7. Pałac.
8. Liczne stanowiska archeologiczne, w tym znajdujące się w rejestrze zabytków (W.I. i W.III.).

Fot. 6. Park dworski w Kępicy
Źródło: fotografia własna

KRZEMYKOWO

1. Zespół folwarczny.

KRZEPOCIN

1. Liczne stanowiska archeologiczne (W.II. i W.III.).

MARGOWO

1. Dwór wpisany do rejestru zabytków.
2. Park dworski wpisany do rejestru zabytków.
3. Obora.
4. Stodoła.
5. Spichlerz.
6. Chlewnia.
7. Zespół folwarczny.
8. Owczarnia.
9. Liczne stanowiska archeologiczne (W.II. i W.III.).

Fot. 7. Dwór w Margowie

Źródło: fotografia własna

Fot. 8. Park dworski w Margowie

Źródło: fotografia własna

RYBICE

1. Park dworski.
2. Zespół folwarczny.
3. Budynki mieszkalne.
4. Liczne stanowiska archeologiczne (W.III.).

STARZA

1. Cmentarz.
2. Stodoła.
3. Zespół folwarczny.
4. Budynek gospodarczy.
5. Spichlerz.
6. Chałupa.
7. Liczne stanowiska archeologiczne, w tym znajdujące się w rejestrze zabytków (W.I., W.II. i W.III.).

STUCHOWO

1. Pałac wpisany do rejestru zabytków. To budynek neorenesansowy z elementami neobaroku o masywnej bryle, murowany, dwukondygnacyjny. Wzniesiony w latach 1880 – 1888. Ponad gmachem wznosi się ośmiokątna wieża, zakończona neobarokowym hełmem. Podobne hełmy posiadają niewielkie wieże zdobiące fasadę budynku. Elewacje różnicują otwory okienne, prostokątne, z ozdobnymi nadprożami, półkoliście sklepione. Bryłę budynku ubarwiają ryzality na każdej elewacji, wejście do pałacu jest zaakcentowane portykiem z herbem rodziny von Plotzów, dawnych właścicieli budynku. Budynek charakteryzuje się bogato zdobioną elewacją. Wnętrza budowli zachowały częściowo oryginalny, bogaty wystrój. Można zobaczyć oryginalne kominki i piece kaflowe, stiukową dekorację ścian i sufitu oraz drewnianą, imponującą klatkę schodową ze zdobionym malarsko stropem. W 2012 roku zostało odrestaurowane południowe skrzydło dworu, zwane do 1945 roku „starszym pałacem”, koszt odrestaurowania to 2 190 000 zł. Znajduje się w nim Centrum promocji i informacji turystycznej Gminy Świerzno, biblioteka oraz sala muzealna wraz z wernisażową.
2. Park dworski wpisany do rejestru zabytków.
3. Dwa cmentarze.
4. Mleczarnia.

5. Młyn wodny.
6. Gorzelnia.
7. Budynek gospodarczy.
8. Chałupa.
9. Spichlerz.
10. Dwie stajnie.
11. Zespół folwarczny.
12. Liczne stanowiska archeologiczne, w tym znajdujące się w rejestrze zabytków (W.I., W.II. i W.III.).

Fot. 9. Pałac w Stuchowie

Źródło: fotografia własna

Fot. 10. Park dworski w Stuchowie

Źródło: fotografia własna

SULIKOWO

1. Park dworski wpisany do rejestru zabytków.
2. Obora,
3. Spichlerz.
4. Stolarsnia.
5. Zespół folwarczny.
6. Pałac.
7. Liczne stanowiska archeologiczne (W.III.).

Fot. 11. Park dworski w Sulikowie

Źródło: fotografia własna

ŚWIERZNO

1. Dwór (zespół budynków) wpisany do rejestru zabytków. Ten barokowy dwór myśliwski powstał w latach 1718 – 1730. Założył go Bogusław Bodo Flemming, syn

Jakuba Henryka. To pierwsza na Pomorzu Zachodnim rezydencja wybudowana w stylu zabudowy reglowej. Założenie jest najwcześniejszą na Pomorzu realizacją barokowej rezydencji we francuskim typie „*entre cour et jardin*” (między dziedzińcem a ogrodem), powstała być może pod wpływem współczesnej architektury saskiej. Zamknięty z trzech stron „*cour d'honneur*” (dziedziniec honorowy) łączy się z geometrycznie rozplanowanym parkiem typu francuskiego. Budynek dworski rozplanowano wokół trzech boków prostokątnego dziedzińca. Czwarty bok miał być zamknięty okazałym pałacem. Około połowy XIX w. skrzydła, zachodnie i wschodnie otrzymały środkowy ryzalit. Zachodni budynek przebudowano w latach dwudziestych XX stulecia. Stare dekorowane kominy zachowały się na budynku zachodnim i południowym. Malowidła w sali balowej znajdującej się w skrzydle południowym umieszczone są na drewnianym sklepieniu lustrzanym więźby dachowej. Malowane są farbą klejową na białym tle. W lustrze sklepienia, w prostokątnych ramach namalowano w tonacji różowo – niebieskiej zachmurzone niebo ze słońcem, księżycem i gwiazdami. Na spływach sklepienia znajduje się balustrada, a za nią postacie z balu kostiumowego. Nad emporą muzyczną widnieje tablica z herbem Flemingów trzymany przez herosów. Poniżej jest umieszczone imię i tytuł Bogusława Bodo Fleminga oraz rok 1728. W wyniku remontu w latach 1923-25 fasada dworu uzyskała swój obecny wygląd. Prace te upamiętnia tablica na bocznej elewacji skrzydła wschodniego. W 1938 r. poddano konserwacji malowidła w sali balowej. Od 1952 r. zespół użytkowany był przez gospodarstwo rolne, ulegając stopniowej dewastacji. W latach 1975-81 Pracownie Konserwacji Zabytków w Szczecinie rozpoczęły prace przy rewaloryzacji zespołu. Wyremontowano m.in. dachy obu skrzydeł dworu, a w sali balowej przeprowadzono konserwację malowideł. Zrekonstruowano zniszczony po wojnie budynek gospodarczy po zachodniej stronie drogi dojazdowej. W rezultacie zespół przetrwał w dość dobrym stanie technicznym i należy do najbardziej interesujących założeń rezydencjonalnych zachowanych na Pomorzu Zachodnim. W 1993 r. obiekt został sprzedany w prywatne ręce.

2. Park dworski wpisany do rejestru zabytków.
3. Kościół św. Trójcy wpisany do rejestru zabytków. Kościół parafialny p.w. św. Trójcy, ryglowy wzniesiony w 1681 r., dwukrotnie przebudowany. W 1708 r. przedłużono go od strony zachodniej, a w 1727 r. rozbudowano go od strony wschodniej. Kościół ten jest obiektem trójfazowym: początkowo obrys zasadniczej bryły budynku kościelnego wynosił 1320 x 830 cm, do niego od strony zachodniej dostawiona była drewniana wieża na rzucie kwadratu 530 x 530 cm. Drugą fazę stanowi przedłużenie ścian długich w kierunku zachodnim, obudowujące wieżę, tak że obecnie wieża wyrasta z korpusu kościoła. Wreszcie trzecią fazę stanowi przedłużenie ścian długich o około 280 cm w kierunku wschodnim. Jest to kościół salowy, bez jakichkolwiek podziałów wewnętrznych. Ściany obwodowe ryglowe, szkielet konstrukcyjny z dębiny, wypełnienie z cegły ceramicznej. W kościele znajdowało się niegdyś cenne wyposażenie ruchome; źródła wymieniają m.in.: srebrne kielichy z grawerowanymi herbami Flemmingów (początek XVIII w.), srebrna złocona patena z 1707 r., klepsydra z 1727 r., woreczek z dzwonkiem do zbierania datków (Klingelbeutel) z 1797 r. dwa barokowe świeczniki z drewna. Cennym elementem wyposażenia była również chrzcielnica z drewna sosnowego (z 1730 r.) umieszczona pierwotnie na barierze ołtarza
4. Dwa cmentarze.
5. Zespół folwarczny.

6. Liczne stanowiska archeologiczne (W.II.).

Fot. 12. Dwór w Świerznie (zespół budynków)

Źródło: fotografia własna

Fot. 13. Park dworski w Świerznie

Źródło: fotografia własna

Fot. 14. Kościół św. Trójcy w Świerznie

Źródło: fotografia własna

UGORY

1. Dwa stanowiska archeologiczne (W.III).

CIEĆMIERZ (OBECNIE KALEŃ)

1. Jedno stanowisko archeologiczne (W.III.).

GRĘBOWO (OBECNIE MARGOWO)

1. Dwa stanowiska archeologiczne (W.II. i W.III.).

ŚWINIEC (OBECNIE UGORY)

1. Dwa stanowiska archeologiczne (W.II.)

5.2.4.2. Dobra kultury objęte prawnymi formami ochrony

5.2.4.2.1. Obiekty nieruchomości objęte prawną ochroną zabytków

Formami ochrony prawnej zabytków są: wpis do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego, ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz ustalenia ochrony w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzji o warunkach zabudowy.

5.2.4.2.2. Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków województwa zachodniopomorskiego

Rejestr zabytków województwa zachodniopomorskiego prowadzony jest przez Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie. Może on przystąpić do procedury wpisu do rejestru zabytków na wniosek strony – właściciela bądź użytkownika obiektu bądź też z urzędu.

W Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Szczecinie prowadzone są trzy rejestry zabytków:

1. Rejestr zabytków nieruchomości (księga A).
2. Rejestr zabytków ruchomych (księga B).
3. Rejestr zabytków archeologicznych (księga C).

W rejestrze zabytków nieruchomości województwa zachodniopomorskiego, w Gminie Świerzno znajduje się 14 obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomości znajdujących się w 8 miejscowościach, którymi to są: Będzieszewo (1), Gostyń (3), Jatki (1), Kępica (1), Margowo (2), Stuchowo (2), Sulikowo (1), Świerzno (3).

Zabytki wpisane do rejestru zabytków z terenu Gminy Świerzno zostały przedstawione (wraz z załącznikami fotograficznymi) w punkcie - Walory kulturowe Gminy Świerzno. Ich charakterystyka znajduje się również w załączniku 1.

Na terenie Gminy Świerzno nie występują obiekty uznane przez Prezydenta RP za Pomnik Historii. Na obszarze gminy nie funkcjonuje Park Kulturowy.

5.2.4.2.3. Zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków

Ochrona zabytków należy do obowiązków samorządu lokalnego. Zadania stojące przed organami administracji publicznej (m.in. zarządami gmin), precyzuje art. 4 ustawy z dnia 17 września 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014, poz. 1446). Gminy mają dbać o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla

wartości zabytków”. Ponadto mają obowiązek podjęcia działań mających na celu „udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków, przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę, kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków”.

Jednym z obowiązków nałożonych przez ustawę na gminy jest: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”. Temu zadaniu ma służyć gminna ewidencja zabytków, o której jest mowa w artykule 22. Punkt 4 tego artykułu mówi: „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy”.

Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania gminnego programu opieki nad zabytkami.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- a) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- b) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- c) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta gminy w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Świerżno (zwana dalej GEZ) w czasie sporządzania Programu jest w trakcie weryfikacji. GEZ będzie zawierać obiekty znajdujące się w rejestrze zabytków oraz ewidencji wojewódzkiej. Dla Gminy Świerżno proponuje się utworzenie 89 kart architektury i budownictwa. Rozdział ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Świerżno przedstawia szczegółowo zabytkowe obiekty, ich aktualizację oraz aktualną kondycję.

5.2.4.2.4. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków i ujęte w ewidencji zabytków

Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Szczecinie prowadzi rejestr zabytków ruchomych na terenie województwa zachodniopomorskiego. W Gminie Świerżno jako zabytki ruchome wpisane są głównie przedmioty znajdujące się we wnętrzach zabytkowych kościołów.

5.2.4.2.5. Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków i wojewódzkiej ewidencji zabytków

Nieruchomy zabytek archeologiczny, zwany jest także stanowiskiem archeologicznym. Narodowy Instytut Dziedzictwa pisze, że stanowisko archeologiczne to: „obszar, w obrębie którego występują źródła archeologiczne wraz z otaczającym je kontekstem – tzw. nawarstwieniami kulturowymi, czyli warstwami ziemi, które powstały na stanowisku (np. osadzie pradziejowej) w trakcie jego funkcjonowania w przeszłości”. Mogą to być grodziska, cmentarzyska, pozostałości dawnych osad, nawarstwienia miast, nawarstwienia związane z funkcjonowaniem zamków, wsi historycznych, itd.

Wykaz stanowisk archeologicznych uwzględnionych w Wojewódzkiej Ewidencji Nieruchomych Zabytków Archeologicznych (który prowadzi Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Szczecinie) przedstawiono w załączniku nr 2 wraz z zabytkami archeologicznymi wpisanymi do rejestru zabytków.

Badania powierzchni archeologicznej w ramach wykonywania Archeologicznego Zdjęcia Polski prowadzone były od 1978 roku na terenie całego kraju. Projekt zakładał znalezienie zabytków archeologicznych tzw. metodą powierzchniową polegającą na obserwacji zaoranych pól wiosną i jesienią. Prowadzone były również wywiady z mieszkańcami, analizy archiwalnych materiałów, jak i wykorzystywano zdjęcia lotnicze. 173 stanowiska archeologiczne wpisane do wojewódzkiej ewidencji oraz 4 odnotowane w rejestrze zabytków, które udało się odnotować to znaczące dziedzictwo na terenie Gminy Świerżno.

Ochrona dziedzictwa archeologicznego prowadzona jest zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, według której obecny poziom cywilizacyjny umożliwia wykorzystanie potencjału kulturowego, ekonomicznego i społecznego dziedzictwa archeologicznego bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na jego poznanie i obcowanie z autentycznymi, nienaruszonymi zabytkami przeszłości. W przypadku nieodnawialnych zasobów dziedzictwa archeologicznego oznacza to ochronę zabytków archeologicznych in situ czyli w miejscu ich pierwotnego występowania, przez zachowanie ich dla przyszłych pokoleń w stanie możliwie nienaruszonym.

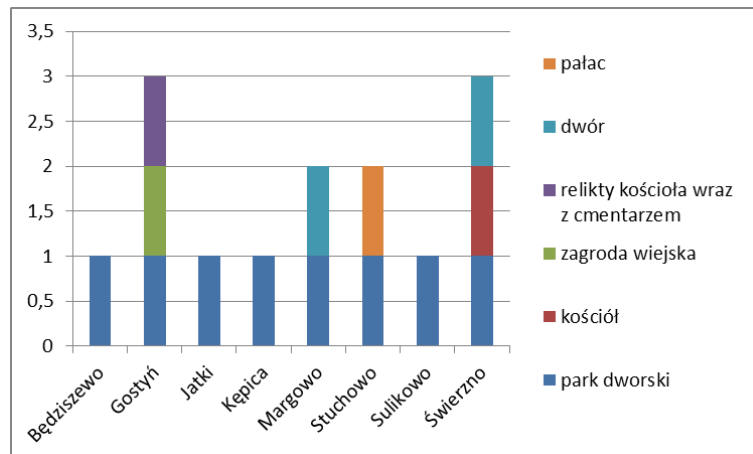
5.2.4.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych

Na terenie Gminy Świerżno nie znajdują się muzea eksponujące dziedzictwo kulturowe.

5.2.5. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Świerżno

Na terenie Gminy Świerżno znajduje się czternaście obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa zachodniopomorskiego. W całym powiecie takich obiektów jest 160, a w województwie 3 031 (stan na 18.12.2014 r.).

Obiekty wpisane do rejestru zabytków znajdują się w 8 miejscowościach. Jest to 1 kościół funkcjonujący obecnie jako rzymskokatolicki, z przeszłością pochodzenia ewangelickiego, 1 zagroda wiejska, 1 relikwiarz kościoła wraz z cmentarzem, 1 pałac, 2 dwory oraz 8 parków dworskich. Wykaz tychże obiektów znajduje się w załączniku 1.

Wykres 1. Ilość obiektów wpisanych do rejestru zabytków z uwzględnieniem ich funkcji z terenu Gminy Świerżno

Źródło: opracowanie własne, na podstawie rejestru zabytków

Struktura własnościowa obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomości województwa zachodniopomorskiego oraz ocena ich stanu zachowania przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Struktura własnościowa oraz ocena stanu zachowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków (bez zabytków archeologicznych) z terenu Gminy Świerżno

Miejscowość	Obiekt	Typ własności	Stan zachowania
Będzieszewo	Park dworski	Gminna	Bardzo zły
Gostyń	Zagroda wiejska	b.d.	Dobry
Gostyń	Park dworski	Gminna	Dostateczny / Dobry
Gostyń	Relikty średniowiecznego kościoła, cmentarz przykościelny (nieczynny)	Prywatna	Bardzo zły
Jatki	Park dworski	Wojewódzka	Dostateczny / Dobry
Kępica	Park dworski	Prywatna	Dostateczny / Dobry
Margowo	Dwór	Spółka	Zły / Dostateczny
Margowo	Park dworski	Spółka	Dostateczny / Dobry
Stuchowo	Pałac	Gminna	Bardzo dobry
Stuchowo	Park dworski	Prywatna	Dobry
Sulikowo	Park dworski	Prywatna	Dobry
Świerżno	Dwór (zespół budynków)	Spółka	Dostateczny
Świerżno	Park dworski	Spółka	Dostateczny / Dobry
Świerżno	Kościół św. Trójcy	Wyznaniowa	Bardzo dobry

Źródło: opracowanie własne, na podstawie danych z Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie oraz danych z Urzędu Gminy Świerżno

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Świerżno uwzględnia włączenie 7 dodatkowych obiektów znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków do rejestru zabytków. Ich charakterystyka znajduje się w tabeli poniżej.

Tabela 3. Obiekty proponowane do wpisu do rejestru zabytków z terenu Gminy Świerżno

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz.
1	Chomino	dwór	4 ćw. XVIII w.	Chomino 41	
2	Cieślów	dwór	ok. 1900 r.	Cieślów 12	61/2
3	Gostyń	kościół	1847 r.	Gostyń	9/2
4	Gostyń	pałac	k. XIX w.	Gostyń 5	236/2
5	Jatki	dwór	1900 – 1910 r.	Jatki 33	103/1
6	Kaleń	chałupa	XVIII w., przeb. ok. poł. XIX w.	Kaleń 4	94/2
7	Sulikowo	pałac	ok. 1700 r.	Sulikowo 46	65/22

Źródło: opracowanie własne, na podstawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Świerżno

W wojewódzkiej ewidencji zabytków województwa zachodniopomorskiego na terenie gminy w 17 miejscowościach ujętych zostało 83 zabytków architektury i budownictwa. Ujęte w ewidencji obiekty datowane są przede wszystkim na wiek XVIII, XIX, przełom XIX i XX wieku oraz na początek XX wieku. Występują nieliczne obiekty o datowaniu XVII – wiecznym.

W wykazie figurują obiekty o zróżnicowanych funkcjach. Wyodrębniono je ze względu na ich użytkowanie.

Cmentarze stanowią największą grupę opisywanych obiektów (16 szt.). Równie dużo jest zespołów folwarcznych (15 szt.) i chałup (14 szt.). Związane jest to z występowaniem na tym obszarze rodów szlacheckich, które posiadały swoje folwarki. Innymi pozostałościami po nich są dzisiaj cmentarze rodowe. Zauważa się skromną ilość obiektów architektury sakralnej.

Zauważyć można 10 jednostek, które występują pojedynczo. Większość obiektów takie jak: owczarnie, chlewnie, obory, stajnie itp. wchodzi w skład zespołów folwarcznych. Ich datowanie przypada przede wszystkim na wiek XIX, przełom XIX i XX wieku oraz na początek XX wieku. Założenia folwarczne uległy poważnym przekształceniom. Reprezentują one różny stan zachowania. Niektóre budynki zostały wyburzone, jak i też powstały nowe zabudowania. Rozróżnienie obiektów pod względem ich funkcji oraz ilości przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4. Rozróżnienie funkcji obiektów wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków wraz z ich ilością z terenu Gminy Świerżno

Lp.	Obiekt	Ilość	Lp.	Obiekt	Ilość
1	cmentarze	16	11	budynki mieszkalne	1
2	zespoły folwarczne	15	12	chlewnie	1
3	chałupy	14	13	gorzelnie	1
4	stodoły	6	14	kościóły	1
5	spichlerze	5	15	mleczarnie	1
6	dwory	4	16	młyny wodne	1
7	obory	4	17	owczarnie	1
8	pałace	4	18	parki dworskie	1
9	stajnie	3	19	stolarnie	1
10	budynki gospodarcze	2	20	zagrody	1

Źródło: opracowanie własne, na podstawie wojewódzkiej ewidencji zabytków

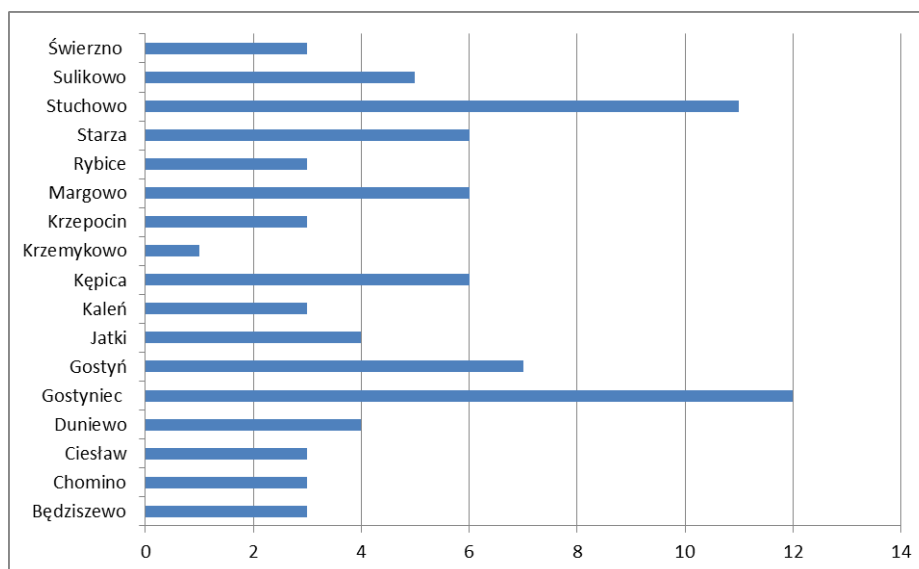
Wykaz miejscowości, w których zlokalizowane są obiekty zabytkowe wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków (bez zabytków archeologicznych) przedstawia tabela nr 5.

Najwięcej obiektów zabytkowych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków znajduje się w Gostyńcu. Wszystkie, poza jedną z tych budowli są zabytkowymi chałupami. Równie dużo nieruchomości zabytkowych znajduje się w Stuchowie, gdzie występuje ich duże zróżnicowanie pod względem funkcji jaką pełnią. Najmniejszą ilość zabytków odnotowano w Krzemykowie.

Tabela 5. Obiekty wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków (bez zabytków archeologicznych) z terenu Gminy Świerzno

Miejscowość	Liczba
Będziszewo	3
Chomino	3
Ciesław	3
Duniewo	4
Gostyniec	12
Gostyń	7
Jatki	4
Kaleń	3
Kępica	6
Krzemkowo	1
Krzepocin	3
Margowo	6
Rybice	3
Starza	6
Stuchowo	11
Sulikowo	5
Świerzno	3
suma	83

Źródło: opracowanie własne, na podstawie wojewódzkiej ewidencji zabytków

Wykres 2. Obiekty wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków (bez zabytków archeologicznych) z terenu Gminy Świerzno

Źródło: opracowanie własne, na podstawie wojewódzkiej ewidencji zabytków

Wojewódzka ewidencja zabytków ma charakter zbioru otwartego. W trakcie badań terenowych zaobserwowano, iż niektóre obiekty figurujące obecnie w wojewódzkiej ewidencji

zabytków charakteryzowały się dużą degradacją, w tym utratą walorów architektonicznych,, lub całkowitym przekształceniem bryły tracąc przy tym jednocześnie walory zabytkowe. Część obiektów była wyburzona.

Brak danych na temat niezbędnych informacji dotyczących wskazanych obiektów ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków, mimo licznych starań autorów, uniemożliwił opracowanie kart ewidencyjnych, które są podstawą do umieszczenia tych obiektów w GEZ oraz wojewódzkiej ewidencji zabytków (aktualizacja). Według autorów niniejszego opracowania obiekty, które powinno się uwzględnić przy aktualizacji ewidencji wojewódzkiej, wraz z ich argumentacją przedstawia tabela 6.

Tabela 6. Obiekty o utraconych walorach zabytkowych z terenu Gminy Świerzo

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz.
1	Będzieszewo	dwór	b.d.	Będzieszewo	3/29 budynek wyburzony
2	Duniewo	cmentarz	b.d.	Duniewo	brak danych, brak założonej karty
3	Gostyniec	chałupa	2 poł. XIX w.	Gostyniec 1	139/4 budynek przebudowany
4	Margowo	owczarnia (20) w zespole folwarcznym	ok. 1889 r.	Margowo	31/105 budynek wyburzony
5	Sulikowo	obora (13) w zespole folwarcznym	1903 r.	Sulikowo	75/5 budynek wyburzony
6	Sulikowo	spichlerz (6) w zespole folwarcznym	I. 80 – te XIX w.	Sulikowo	75/5 budynek wyburzony
7	Sulikowo	stolarnia (9) w zespole folwarcznym	1871 r.	Sulikowo	65/23 budynek wyburzony

Źródło: opracowanie własne

Ewidencja nieruchomości zabytków archeologicznych wskazuje 177 stanowisk archeologicznych na terenie Gminy Świerzo. Nazwy miejscowości dla poszczególnych stanowisk nie zawsze muszą się zgadzać z obecnymi obrębami geodezyjnymi, ponieważ Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP), na podstawie którego wydzielono stanowiska archeologiczne, robione było na przestrzeni kilkudziesięciu lat, gdzie granice miejscowości mogły ulegać zmianie. Dotyczy to miejscowości: Ciećmierz (obecnie Kaleń), Grębowo (obecnie Margowo), Świniec (obecnie Ugory). Wykaz miejscowości, w których zlokalizowane są stanowiska archeologiczne wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków przedstawia tabela 7. Stanowiska te w większości są tzw. stanowiskami ziemnymi, które na powierzchni mogą być mało czytelne

Na obszarze Gminy Świerzo zaewidencjonowano 4 stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków. Są to 2 cmentarzyska kurhanowe w Starzy, grodzisko z wczesnego średniowiecza w Stuchowie oraz grodzisko wczesnośredniowieczne w Kępicy. Stanowiska te objęte są ochroną wykluczającą wszelką działalność inwestycyjną oraz włączają się w strefę W.I. pełnej ochrony konserwatorskiej. Oprócz nich, w strefie W.I. znalazły się jeszcze 2 stanowiska. Mieszczą się one w Kępicy oraz Stuchowie.

W strefie W. II. znalazły się 34 stanowiska. Stanowiska te charakteryzują się stanem zachowania oraz wartościami naukowymi, które rokują na dalsze pozytywne wyniki. Ich największa liczba przypada na Margowo i Starzę (po 5).

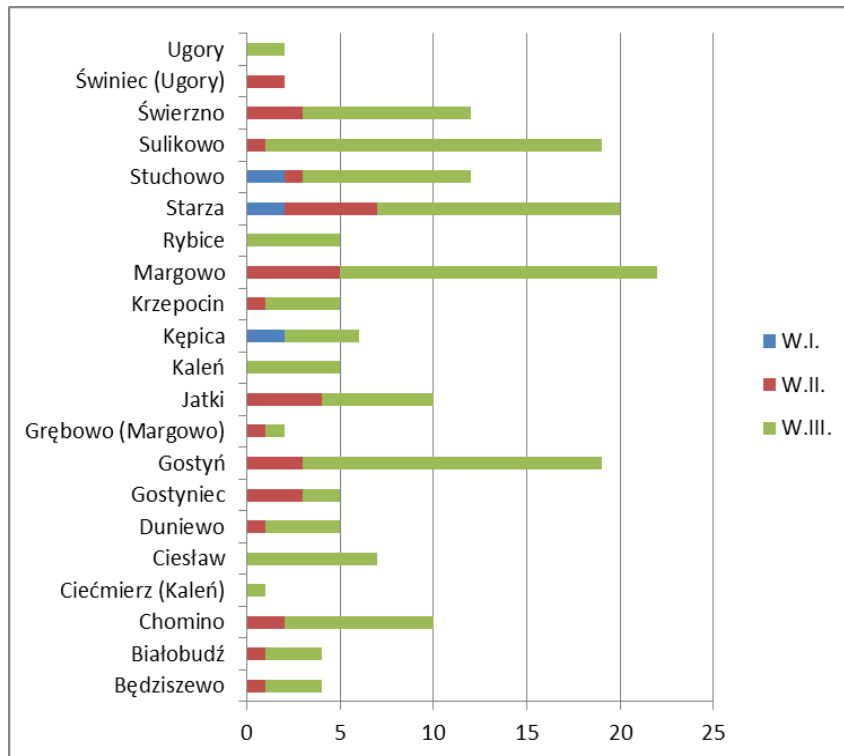
Stanowiska archeologiczne występujące w strefie W.III. występują na obszarze gminy w największej liczbie. Łącznie jest ich 137. W największych ilościach występują we wsiach: Sulikowo – 18, Margowo – 17, Gostyń – 16.

Podsumowując, najwięcej stanowisk archeologicznych łącznie znajduje się w Margowie, gdzie ich liczba wynosi 22. Najmniejsza liczba stanowisk archeologicznych występuje w miejscowości Ciećmierz (obecnie jest to obszar należący do wsi Kaleń) - 1. Łącznie odnotowano 177 stanowisk w 21 miejscowościach.

Tabela 7. Nieruchome zabytki archeologiczne z terenu Gminy Świerzno z wyszczególnieniem na miejscowości oraz strefy „W”

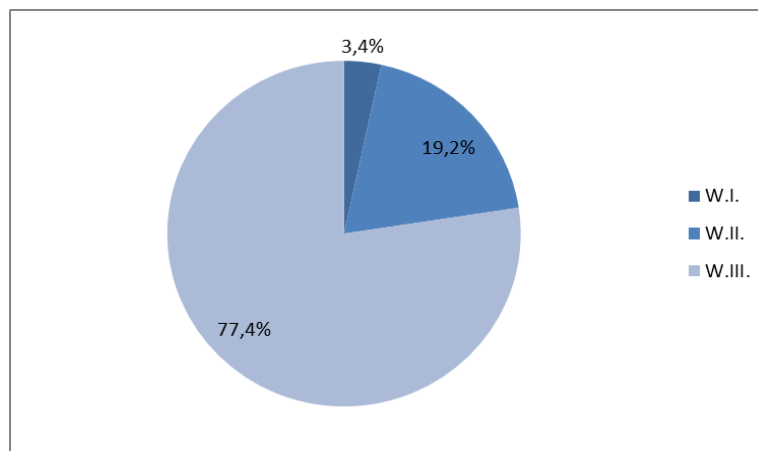
Miejscowość	Srefa ochrony			
	W.I.	W.II.	W.III.	suma
Będzieszewo		1	3	4
Białobudź		1	3	4
Chomino		2	8	10
Ciećmierz (Kaleń)			1	1
Cieślów			7	7
Duniewo		1	4	5
Gostyniec		3	2	5
Gostyń		3	16	19
Grębowo (Margowo)		1	1	2
Jatki		4	6	10
Kaleń			5	5
Kępica	2		4	6
Krzepocin		1	4	5
Margowo		5	17	22
Rybice			5	5
Starza	2	5	13	20
Stuchowo	2	1	9	12
Sulikowo		1	18	19
Świerzno		3	9	12
Świniec (Ugory)		2		2
Ugory			2	2
suma	6	34	137	177

Źródło: opracowanie własne, na podstawie wojewódzkiej ewidencji zabytków archeologicznych

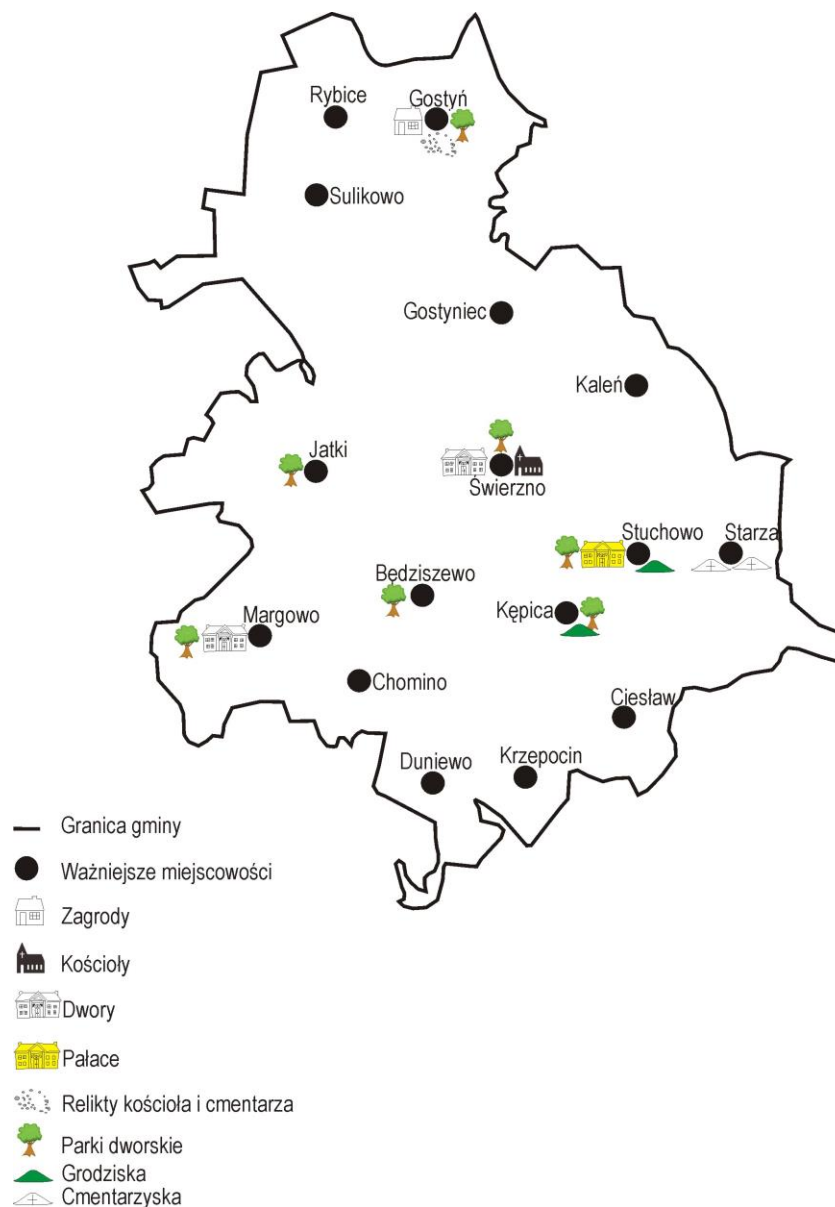
Wykres 3. Nieruchome zabytki archeologiczne z terenu Gminy Świerzno z wyszczególnieniem na miejscowości oraz strefy „W”

Źródło: opracowanie własne, na podstawie wojewódzkiej ewidencji zabytków archeologicznych

Wykres 4. Procentowy udział nieruchomych zabytków archeologicznych z terenu Gminy Świerzno z rozróżnieniem strefy „W”

Źródło: opracowanie własne, na podstawie wojewódzkiej ewidencji zabytków archeologicznych

Ryc. 10. Rozmieszczenie zabytków wpisanych do rejestrów zabytków na terenie Gminy Świerżno

Źródło: opracowanie własne

Liczba obiektów w ewidencji zabytków nie jest stała, ponieważ mogą być do niej wpisywane kolejne zabytki lub wykreślane te, które zatraciły swoje wartości kulturowe.

W 15 miejscowościach znajdują się zarówno zabytki archeologiczne, jak i architektoniczne. Jednak te mające największe znaczenie, czyli które występują tylko w rejestrze zabytków (architektoniczne i archeologiczne) występują już w mniejszych ilościach, co ilustruje powyższa rycina 10.

5.2.6. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

W przypadku Gminy Świerżno najważniejsze miejscowości regionu o znaczących walorach architektonicznych oraz kulturowych to te, w których występuje najwięcej obiektów architektonicznych oraz archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków:

1. Świerżno
Wieś średniowieczna o metryce XIV - wiecznej. Kościół św. Trójcy, park dworski, dwór (zespół budynków).
2. Gostyń
Wieś średniowieczna, wzmiankowana w roku 1432. Zagroda wiejska, park dworski, relikty średniowiecznego kościoła wraz z przykościelnym cmentarzem..
3. Kępica
Wieś średniowieczna, wzmiankowana w roku 1369. Park dworski, grodzisko wczesnośredniowieczne.
4. Margowo
Dwór, park dworski.
5. Starza
Wieś średniowieczna, wzmiankowana w roku 1313. Dwa cmentarzyska kurhanowe.
6. Stuchowo
Wieś średniowieczna, wzmiankowana w roku 1313. Pałac, park dworski.

VI. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

W kolejnej tabeli przedstawiono analizę SWOT dla gminy (poprzez wskazanie mocnych i słabych stron, a także wskazanie szans oraz potencjalnych zagrożeń). Sporządzona analiza uwzględnia stan dziedzictwa kulturowego oraz uwarunkowania jego ochrony i realizowanej przez gminę polityki rozwoju przestrzennego i społeczno-gospodarczego. Dokonana analiza ma za zadanie pomóc w określeniu podstawowych priorytetów opracowanego dokumentu.

Tabela 8. Analiza szans i zagrożeń wynikających ze stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Świerżno

SZANSE	ZAGROŻENIA
1. Remediacja i rekultywacja zabytkowej tkanki na terenie gminy z wykorzystaniem dotacji krajowych i unijnych ze szczególnym uwzględnieniem nowej perspektywy finansowej.	1. Pogarszający się stan infrastruktury drogowej.
2. Cele, zasady i kierunki opracowań strategicznych zmierzające do zrównoważenia rozwoju kultury w regionach wiejskich.	2. Silna konkurencja ze strony miejscowości nadmorskich w odniesieniu do turystyki.
3. Uwzględnienie potrzeb ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumencie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy .	3. Stosunkowo wysoki procent bezrobocia – migracja mieszkańców.
4. Uwzględnienie potrzeb ochrony dziedzictwa kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.	4. Niski przyrost naturalny.
5. Nowe źródła i instrumenty wsparcia ze środków UE na rzecz rozwoju obszarów wiejskich oraz rewaloryzacji zabytkowej tkanki.	5. Kończące się Plany Odnowy Miejscowości oraz Strategia Rozwoju Gminy (2015 r.).
6. Korzystne warunki dla rozwoju turystyki ze	6. Brak możliwości ochrony konserwatorskiej i wsparcia finansowego zabytków.
	7. Niewystarczające działania w celu opieki cmentarzy ewangelickich i rodowych.
	8. Bezprawne/samowolne działania przy prywatnych obiektach o walorach zabytkowych.
	9. Brak prawnego zabezpieczenia właściwej ekspozycji ciekawych krajoobrazowo fragmentów gminy (zwłaszcza nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków).

<p>względu na bliskość do morza oraz obszary zieleni będące miejscem wypoczynku dla turystów.</p> <ol style="list-style-type: none"> 7. Wspomaganie przedsięwzięć zmierzających do zachowania i kształtowania ładu przestrzennego z utrzymaniem właściwej ekspozycji obiektów zabytkowych i dostosowywaniem nowej zabudowy do wartości historycznych miejsc. 8. Nowoczesne techniki informatyczne stwarzające możliwość prezentacji dziedzictwa kulturowego na szerszą skalę oraz jego cyfryzację (tworzenie edukacyjnych baz danych). 9. Lokalne tematyczne strony internetowe. 10. Zaangażowanie placówek oświatowych, wychowawczych oraz kościelnych w edukację kulturalną – warsztaty, pracownie, szkolenia, wykłady. 11. Stworzenie grup przywracających dawne praktyki taneczne i muzyczne. 12. Organizacja licznych imprez kulturowych, w którym podkreśla się lokalną kulturę, np. dożynki gminne. 13. Wspieranie lokalnych grup działania, w tym Kół Gospodyń Wiejskich w Kaleniu liczącego 20 osób. 14. Liczne zespoły folwarczne stanowiące potencjał kulturowy oraz ekonomiczny. 15. Przygotowywana ustawa o rewitalizacji. 	<ol style="list-style-type: none"> 10. Brak środków na renowację zabytkowych obiektów (zwłaszcza licznych budynków gospodarczych wchodzących w skład zespołów folwarcznych będących własnością prywatną). 11. Wprowadzanie nowoczesnej zabudowy o nieodpowiednich gabarytach i kształtach brył w strukturę zabytkowych budynków co prowadzi w konsekwencji do braku ładu przestrzennego i estetycznego. 12. Braki w edukacji z zakresu wartości i ochrony dziedzictwa kulturowego 13. Niski poziom innowacyjności, w tym korzystania z Internetu oraz pracy z materiałami cyfrowymi
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ol style="list-style-type: none"> 1. Duża ilość obiektów o walorach kulturowych: zespoły folwarczne, parki dworskie, pałace, kościoły, cmentarze, stanowiska archeologiczne. 2. Dobrze utrzymane zespoły sakralne. 3. Istniejące wiejskie świetlice w Świerznie i Gostyniu. 4. Gminna Biblioteka Publiczna w Świerznie oraz biblioteka w Stuchowie. 5. Potencjał społeczny – funkcjonowanie Koła Gospodyń Wiejskich oraz ludowego klubu sportowego „Bałtyk” w Gostyniu. 6. Istniejące koła terenowe Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów, gdzie jedną ze sfer ich działania jest: „podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej” (Gostyń, Świerzno, Stuchowo). 7. Wytyczone 3 lokalne szlaki rowerowe w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. 8. Występowanie organizacji pozarządowych, w tym związanych z działalnością kulturową. 9. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla części gminy 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla kluczowych obszarów gminy, w tym założeń ruralistycznych, dworów, założeń folwarcznych, parków. 2. Brak zagospodarowanych przestrzeni publicznych służących celom rekreacyjno-turystycznym. 3. Zanikanie cech tradycyjnych zabudowy mieszkalnej i gospodarczej (likwidacja detali, zakrywanie drewnianej bądź ceglanej elewacji – ocieplanie budynków). 4. Brak dostępu do niektórych zabytkowych obiektów (własność prywatna). 5. Niezadawalające oznakowanie cennych obiektów kulturowych bądź ich brak. 6. Słaba promocja turystycznych i kulturowych walorów gminy. 7. Brak zintegrowanego systemu informacji turystycznej. 8. Niedostateczne wykorzystanie nowoczesnych technik informatycznych, w tym: brak cyfrowych zbiorów informacji (baz danych), materiałów edukacyjnych, internetowych stron promocyjnych. 9. Brak dokumentów w zakresie strategii rozwoju kultury oraz strategii rozwoju turystyki

<p>z uwzględnieniem ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.</p> <p>10. Odrestaurowanie pałacu w Stuchowie.</p> <p>11. Lokalizacja (zaplecze turystyczne dla terenów nadmorskich w postaci baz noclegowych).</p> <p>12. Stowarzyszenie przyjaciół ziemi Świerżnowskiej, gdzie jedną ze stref działania jest: „kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego”.</p> <p>13. Współpraca gminy z innymi gminami w ramach Lokalnej Grupy Działania „Partnerstwo w Rozwoju”.</p> <p>14. Urozmaicony krajobraz (lasy, rzeki), czyste powietrze.</p> <p>15. Centrum promocji i informacji turystycznej w stuchowskim pałacu, w jej południowym skrzydle.</p> <p>16. Sala muzealna wraz z wernisażową w stuchowskim pałacu, w jej południowym skrzydle.</p>	<p>10. Brak zbiorników wodnych na terenie gminy, które mogły by być szansą na rozwój turystyki w gminie.</p> <p>11. Stosunkowo mała liczba obszarów chronionych.</p>
--	--

Źródło: opracowanie własne

VII. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Przedmiotowe opracowanie wyznacza gminie priorytety w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Prace nad wdrażaniem ustaleń programu oraz monitorowaniem ich postępu należą do zadań samorządu lokalnego. Zadania dla samorządu lokalnego w zakresie opieki nad zabytkami zostały opracowane na podstawie analiz dokumentów programowych wyższego szczebla, gminnych dokumentów strategicznych oraz inwentaryzacji terenowej z diagnozą stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

Przedmiotowy Program w zakresie ochrony zabytków gminy odnosi się do działań, o których mowa w art.4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

Art. 4. Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;*
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.*

7.1 Priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami

Analiza szans i zagrożeń wynikających ze stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Świerzno wykonana na potrzeby programu pozwoliła na wypracowanie priorytetowych działań w zakresie opieki nad zabytkami.

1. **Priorytet I**

Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego

2. **Priorytet II**

Badanie i dokumentacja dziedzictwa

3. **Priorytet III**

Promocja oraz edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego

7.2 Kierunki działań i zadania gminnego programu opieki nad zabytkami

Dla realizacji wyznaczonych priorytetów określono długofalowe kierunki działań, mogące wykraczać poza 4-letni okres obowiązywania Programu.

Jako kierunki działań realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Świerzno w ramach przyjętych priorytetów uznano:

1. ***Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.***
2. ***Podejmowanie działań mających na celu przywrócenie ładu przestrzennego, z uwzględnieniem walorów kulturowych.***
3. ***Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków.***
4. ***Korzystanie z nowoczesnych technik informatycznych do promocji dziedzictwa kulturowego.***
5. ***Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.***
6. ***Zwiększenie świadomości kulturowej społeczności lokalnej przez włączenie jej w różne formy aktywności.***
7. ***Wzbudzenie zainteresowania historią i kulturą materialną regionu zapisaną w dziełach architektury, budownictwa, lokalnej tradycji.***
8. ***Wspieranie rozwoju lokalnych inicjatyw kulturotwórczych w zakresie podtrzymania miejscowych tradycji.***
9. ***Podejmowanie działań umożliwiających gromadzenie i eksponowanie pamiątek lokalnych.***
10. ***Turystyczna promocja regionu.***
11. ***Stworzenie odpowiedniej infrastruktury turystycznej.***

W ramach każdego z 3 głównych priorytetów określono kierunki działań, które mają być uzyskane przez konkretne, przypisane do nich szczegółowe działania. Ustawa o ochronie i opiece nad zabytkami ustala obowiązek złożenia po 2 latach przez władze gminy sprawozdania z wykonania GPOnZ. W związku z powyższym dla realizacji zadań wyznaczono dwa okresy: etap pierwszy, po którym gmina dokona sprawozdania (do połowy 2017 r., za okres 2015-2016) oraz etap drugi (2017-2018).

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Świerzno jest pierwszym opracowaniem o takim charakterze, wykonanym dla obszaru gminy, założono, iż w czasie trwania etapu pierwszego realizowane będą działania wstępne, mające charakter przygotowawczy do pełnej realizacji programu. Aby określone działania mogły być zrealizowane potrzebna jest współpraca wielu podmiotów. Najważniejszym wydaje się być skoordynowana i zrównoważona współpraca między właścicielami obiektów zabytkowych, a jednostkami samorządu terytorialnego.

Planowany zakres działań wraz z etapowaniem przedstawiono w kolejnej tabeli.

Tabela 9. Zakres i harmonogram działań w zakresie ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym Gminy Świerzno

Kierunki działań	Zadania	Etap I	Etap II
Priorytet I - Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego			
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Opracowanie programu inwentaryzacji obiektów zabytkowych (ze szczególnym uwzględnieniem architektury charakterystycznej dla regionu, zabudowy reglowej i zespołów dworsko-folwarcznych).		
	Wykonanie niezbędnych badań i prac, w tym konserwatorskich w odniesieniu do obiektów zabytkowych.		
	Konsekwentne wdrażanie zapisów dokumentów programowych w odniesieniu do zabytków i krajobrazu kulturowego powiatu.		
	Zabezpieczenie gminnych obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą.		
	Uporządkowanie terenów dawnych cmentarzy ewangelickich. Sporządzenie planów ochrony i pielęgnacji tych miejsc jako ważnych elementów krajobrazu kulturowego. Dla terenów cmentarzy należy w widocznym miejscu umieścić tablicę informacyjną.		
	Rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni, z uwzględnieniem starodrzewia na terenie cmentarzy (także nieczynnych), zespołów podworskich. Na szczególną uwagę zasługują parki dworskie (Będzieszewo, Gostyń, Jatki, Kępica, Margowo, Rybice, Stuchowo, Sulikowo, Świerzno) oraz aleje dojazdowe prowadzące do dworów.		
Podejmowanie działań mających na celu przywrócenie ładu przestrzennego, z uwzględnieniem walorów kulturowych	Przestrzeżenie ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w zakresie ochrony dóbr kultury, w tym uwzględnienie stref bezwzględnej ochrony archeologicznej oraz chronionych układów przestrzennych wraz z zabudową o wartościach kulturowych.		
	Przeciwdziałanie samowolom budowlanym, zwłaszcza na obszarach układów przestrzennych wyznaczonych w studium i przy obiektach o walorach zabytkowych.		
	Przeciwdziałanie nielegalnym przebudowom budynków mieszkalnych o cechach zabytkowych, prowadzącym do zanikania cech tradycyjnych zabudowy.		
	Uwzględnienie potrzeby stworzenia przestrzeni publicznych służących celom rekreacyjno-turystycznym na terenie gminnych miejscowości.		
	Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla miejscowości, które jeszcze ich nie posiadają, a znajdują się w nich założenia przestrzenne zespołów folwarcznych (Będzieszewo, Chomino, Duniewo, Jatki, Krzemykowo, Margowo,).		
	Zabezpieczenie właściwej ekspozycji ciekawych krajobrazowo fragmentów gminy w opracowywanych aktach prawa miejscowego.		
Priorytet II - Badanie i dokumentacja dziedzictwa			
Prowadzenie gminnej ewidencji	Bieżąca aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków w formie elektronicznej.		

Kierunki działań	Zadania	Etap I	Etap II
zabytków	Opracowanie planu systematycznych kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach gminnych.		
Korzystanie z nowoczesnych technik informatycznych do promocji dziedzictwa kulturowego	Stworzenie (rozbudowanie istniejącego) gminnego portalu cyfrowego z ogólnodostępną bazą danych o zasobach kulturowych regionu.		
Priorytet III - Promocja oraz edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego			
Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami	Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy.		
	Opracowanie dla lokalnej społeczności kampanii informacyjnej odnośnie możliwości pozyskania środków na cele kulturowe, w tym rewaloryzację obiektów architektury.		
	Stworzenie systemu odpowiednich ulg i rekompensat finansowych dla właścicieli i dzierżawców obiektów zabytkowych mających na celu podejmowanie przez nich działań rewaloryzacyjnych.		
Zwiększenie świadomości kulturowej społeczności lokalnej przez włączenie jej przez różne formy aktywności	Wykreowanie wizerunku gminy, w oparciu o dziedzictwo kulturowe i lokalną tożsamość mieszkańców.		
	Upowszechnianie edukacji w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, poprzez zaangażowanie placówek oświatowych, wychowawczych oraz kościelnych w organizowanie warsztatów, pracowni, szkoleń, wykładów.		
Wzbudzenie zainteresowania historią i kulturą materialną regionu zapisaną w dziełach architektury, budownictwa, lokalnej tradycji	Organizacja imprez kulturowych.		
	Organizacja konkursów fotograficznych o lokalnym temacie przewodnim (pejzaż, architektura, ludzie, wydarzenia).		
	Organizacja konkursów na zaprojektowanie kieszonkowego przewodnika turystycznego gminy z uwzględnieniem obiektów zabytkowych i kulturowych.		
	Organizacja konkursów plastycznych związanych z kulturą lokalną (obrazy, makiety).		
Wspieranie rozwoju lokalnych inicjatyw kulturotwórczych w zakresie podtrzymania miejscowych tradycji folklorystycznych	Stworzenie grup przywracających dawne praktyki taneczne i muzyczne, w tym wspieranie lokalnych Kół Gospodyń Wiejskich oraz		
	Szkolenie osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tzw. zanikającymi zawodami.		
Korzystanie z nowoczesnych technik informatycznych do promocji dziedzictwa	Dostęp do Internetu (jako edukacyjnej bazy danych) w publicznych placówkach oświatowych, w wiejskich świetlicach.		
	Wspieranie tworzenia przez lokalną społeczność regionalnych portali tematycznych,		

Kierunki działań	Zadania	Etap I	Etap II
kulturowego	hobbystycznych.		
Podejmowanie działań umożliwiających gromadzenie i eksponowanie pamiątek lokalnych	Promocja oraz prężne działania organizacyjne jednostki wystawienniczej w pałacu stuchowskim.		
	Organizacja czasowych wystaw tematycznych w powołanych gminnych jednostkach wystawienniczych, w ramach funkcjonujących lokalnych stowarzyszeń kulturowych, podczas imprez folklorystycznych, w pałacu w Stuchowie, szkołach, świetlicach czy też pomieszczeniach parafialnych. Korzystanie z zasobów prywatnych.		
Turystyczna promocja regionu	Opracowanie książek, publikacji dotyczących gminy i jej zasobów przyrodniczo-kulturowych.		
	Zamieszczenie w gminnym portalu cyfrowym w dziale informacji turystycznej map, planów z szlakami turystycznymi: pieszymi, rowerowymi, hippicznymi.		
	Promocja i rozwój lokalnych festynów.		
Stworzenie odpowiedniej infrastruktury turystycznej	Promocja obecnych szlaków (tras) rowerowych .		
	Promocja wyznaczonych już szlaków turystycznych.		
	Stworzenie projektu form małej architektury (ławki, śmietniki, altany) towarzyszącej trasom turystycznym i najważniejszym obiektom zabytkowym gminy.		
	Opracowanie systemu oznaczeń tras turystycznych oraz cennych kulturowo obiektów na terenie gminy.		
	Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych, zwłaszcza przy zabytkowych obiektach budownictwa reglowego oferujących wypoczynek i rozrywkę (regionalne potrawy, zwyczaje itp.) z uwzględnieniem ich bliskości do morza.		
	Wzmocnienie pozycji lokalnego punktu informacji turystycznej w Stuchowie.		

VIII. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konsekwentnie prowadzona i długofalowa polityka Gminy Świerzno w zakresie opieki nad zabytkami oraz realizacja niniejszego programu stanowi szansę na rozwój w Gminie Świerzno oraz na zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Inwestycje zmierzające do poprawy stanu technicznego obiektów i zespołów zabytkowych powinny się odbywać na zasadzie poszanowania istniejących wartości zabytkowych i dążenia do zachowania w jak największym stopniu oryginału, ewentualnie wkomponowaniu nowych elementów w sposób współgrający z zabytkiem.

Realizacja Programu będzie się odbywać poprzez wskazane zadania gminy na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych.

Zakłada się, że zadania określone w gminnym programie opieki nad zabytkami będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- a) **instrumentów prawnych** – wynikających z przepisów ustawowych (np. uchwalanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- b) **instrumentów finansowych** (m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych),
- c) **instrumentów koordynacji** (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami),
- d) **instrumentów społecznych** (m.in. poprzez działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami),
- e) **instrumentów kontrolnych** (m.in. aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego).

IX. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Proces osiągania celów wytyczonych w Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Świerzno będzie monitorowany poprzez analizę stopnia jego realizacji.

Analiza ta będzie dokonywana każdorazowo przez Wójta Gminy Świerzno, zgodnie z ustaleniami art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniająca: wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami oraz efektywność ich wykonania.

Ocena poziomu realizacji programu winna uwzględniać m.in.:

- bieżący monitoring gminnej ewidencji zabytków uwzględniający informacje o stanie zachowania obiektów, zmianach lokalizacyjnych, zmianach stosunków własnościowych,
- ocenę zaawansowania prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych,
- ocenę prac związanych z opracowaniem aktów prawa miejscowego dla terenów o wysokich wartościach kulturowych,
- ocenę aktywności kulturalnej lokalnej społeczności, w tym ocena przedsięwzięć folklorystycznych i zainteresowań tradycyjnym rękodziełem,
- ocenę aktywności placówek kulturalnych (świetlice wiejskie, biblioteki),
- ocenę wykorzystania i funkcjonowania szlaków turystycznych oraz towarzyszącej im infrastruktury,
- ocenę realizacji programu edukacji i promocji zabytków, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technik informatycznych,
- ocenę rozwoju bazy turystycznej,
- ocenę kontaktów z właścicielami obiektów w zakresie działań zmierzających do rewitalizacji obiektów zabytkowych.

Po przyjęciu przez Radę Gminy Świerzno treści programu w drodze uchwały należy udostępnić dokument do publicznej wiadomości na gminnej stronie internetowej.

Program należy sukcesywnie analizować oraz uzupełniać uwzględniając zmieniające się uwarunkowania prawne, kulturowe i społeczne.

Realizowanie założeń programu opieki nad zabytkami dla gminy Świerzno będzie wymagało współpracy nie tylko osób odpowiedzialnych za wdrożenie działań wynikających z celów tego dokumentu, ale także aktywizacji właścicieli, użytkowników obiektów zabytkowych, organizacji pozarządowych, grup społecznego działania, środowisk naukowych itp. Mając na uwadze dobro ogółu należy dołożyć starań, aby wytyczone cele zostały realizowane.

Gmina i podległe jej jednostki zobowiązują się prowadzić działalność informacyjną i popularyzatorską w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy.

Tabela 10. Przykładowe kryteria prowadzenia oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Lp.	ZADANIE	KRYTERIUM OCENY
1	Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.	1. Etap: - w opracowywaniu programu inwentaryzacji obiektów zabytkowych. 2. Ilość: - wykonanych badań i prac w odniesieniu do obiektów zabytkowych.

Lp.	ZADANIE	KRYTERIUM OCENY
		<ul style="list-style-type: none"> - obiektów i obszarów o uregulowanym stanie formalno-prawnym. - zabezpieczonych gminnych obiektów zabytkowych przed pożarem zniszczeniem i kradzieżą. - uporządkowanych terenów dawnych cmentarzy. - zrewaloryzowanych zespołów zabytkowej zieleni. <p>3. Poziom:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wdrażania zapisów dokumentów programowych w odniesieniu do zabytków i krajobrazu kulturowego.
2	<p>Podjęcie działań mających na celu przywrócenie ładu przestrzennego, z uwzględnieniem walorów kulturowych.</p>	<p>1. Ilość:</p> <ul style="list-style-type: none"> - powstających samowoli budowlanych. - nielegalnych przebudów obiektów o walorach zabytkowych. - opracowanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla miejscowości o zabytkowych założeniach ruralistycznych oraz dla istniejących założeń przestrzennych zespołów podworskich. - zrewaloryzowanych przestrzeni publicznych. <p>2. Poziom:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przestrzegania ustaleń studium oraz MPZP w zakresie ochrony dóbr kultury.
3	<p>Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków.</p>	<p>1. Ilość:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wniosków o wpis do rejestru zabytków. - kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach gminnych. <p>2. Poziom:</p> <ul style="list-style-type: none"> - aktualizacji gminnej ewidencji zabytków.
4	<p>Korzystanie z nowoczesnych technik informatycznych do promocji dziedzictwa kulturowego.</p>	<p>1. Poziom:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prac nad działem kulturowym gminnego portal. <p>2. Ilość:</p> <ul style="list-style-type: none"> - publicznych placówek oświatowych i wychowawczych z dostępem do Internetu. - regionalnych portali tematycznych, hobbystycznych.
5	<p>Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.</p>	<p>1. Etap:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tworzenia kampanii informacyjnej dla mieszkańców gminy dotyczącej możliwości pozyskania środków finansowych na rewaloryzację zabytkowych obiektów będących własnością prywatną. <p>2. Ilość:</p> <ul style="list-style-type: none"> - złożonych projektów na rzecz uzyskania środków finansowych na rewaloryzację zabytków (przez gminę, instytucje oraz osoby prywatne)

Lp.	ZADANIE	KRYTERIUM OCENY
6	Zwiększenie świadomości kulturowej społeczności lokalnej przez włączenie jej przez różne formy aktywności. Wzbudzenie zainteresowania historią i kulturą materialną regionu zapisaną w dziełach architektury, budownictwa, lokalnej tradycji.	1. Etap – prac nad kreacją wizerunku gminy. 2. Ilość – warsztatów, pracowni, wykładów, szkoleń z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego. – imprez folkowych. – uczestników konkursu na zaprojektowanie kieszonkowego przewodnika turystycznego gminy – zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy.
7	Wspieranie rozwoju lokalnych inicjatyw kulturotwórczych w zakresie podtrzymania miejscowych tradycji folklorystycznych.	1. Ilość – grup przywracających dawne praktyki, w tym m. in.: taneczne, muzyczne, rękodzielnicze. – szkoleń dla osób bezrobotnych w dawnych rzemiosłach.
8	Podejmowanie działań umożliwiających gromadzenie i eksponowanie pamiątek lokalnych	1. Ilość: – czasowych wystaw tematycznych w powołanych gminnych jednostkach wystawienniczych, w ramach funkcjonujących lokalnych stowarzyszeń kulturowych, podczas imprez folklorystycznych, w szkołach, świetlicach czy też pomieszczeniach parafialnych.
9	Turystyczna promocja regionu.	1. Ilość: – publikacji dotyczących gminy i jej zasobów przyrodniczo-kulturowych. – uczestników, w imprezach kulturowych (festyny, dożynki). 2. Etap: – prac nad działem informacji turystycznej jako istotną częścią gminnego portalu.
10	Stworzenie odpowiedniej infrastruktury turystycznej.	1. Ilość: – funkcjonujących szlaków turystycznych, tras rowerowych, konnych, wodnych (km). – przestrzeni publicznych z elementami małej architektury. – gospodarstw agroturystycznych oferujących formę wypoczynku zbliżoną do warunków wiejskich. 2. Etap: – oznaczeń tras turystycznych oraz cennych kulturowo obiektów na terenie gminy.

X. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Środki finansowe związane z zadaniami ochrony i opieki nad zabytkami dla Gminy Świerzno mogą być uzyskane z następujących źródeł:

- środki publiczne;

- środki krajowe (budżet państwa, budżet jednostek samorządu terytorialnego, fundusze celowe);
- środki zagraniczne (środki Unii Europejskiej i inne);
- środki niepubliczne (środki osób fizycznych, prawnych, spółek, organizacji, fundacji, instytucji kościelnych).

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określone zostały w rozdziale 7. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Podstawowym źródłem finansowania zabytków w Polsce są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządowych. Finansowanie zabytków z tych źródeł odbywa się na zasadzie współfinansowania prac przy obiektach zabytkowych, w oparciu o zapisy ww. ustawy.

Dysponentami powyższych środków są:

1. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
2. Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków.
3. Organ stanowiący - gminy, powiaty, samorządy województwa realizujące dotacje poprzez corocznie organizowane nabory wniosków. Dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej, będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie.

Poniżej wskazano przykładową listę instytucji oraz programów umożliwiających częściowe sfinansowanie zadań wskazanych w przedstawionym programie.

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz tzw. Mecenat są podstawą ubiegania się o środki na zadania z zakresu kultury realizowane przez między innymi jednostki samorządu terytorialnego. Na rok 2015 zostały przedstawione następujące programy:

1. Wydarzenia artystyczne.
2. Kolekcje.
3. Promocja literatury i czytelnictwa.
4. Edukacja.
5. Obserwatorium kultury.
6. Promesa MKiDN.
7. Dziedzictwo kulturowe.

Program dziedzictwo kulturowe ma za zadanie wspierać działalność muzeów oraz popularyzować lokalną kulturę. Jego celem jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą. Program „Dziedzictwo kulturowe” składa się z priorytetów, w których uwzględniono ich cel oraz pulę dofinansowania. Priorytety programu „Dziedzictwo kulturowe”:

1. Ochrona zabytków – Celem priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Na rok 2015 prognozowany budżet tego priorytetu z uwzględnieniem jego zwiększenia wyniósł 81.065.000 zł.

2. Wspieranie działań muzealnych - Celem priorytetu jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także - prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych. Na rok 2015 prognozowany budżet tego priorytetu wyniósł 5.500.000 zł.
3. Kultura ludowa i tradycyjna - Celem priorytetu jest wspieranie najwartościowszych zjawisk z zakresu szeroko pojętej kultury ludowej. Na rok 2015 prognozowany budżet tego priorytetu z uwzględnieniem jego zwiększenia wyniósł 4.516.000 zł.
4. Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą - Celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania i wzmocnienie ochrony dziedzictwa kulturowego znajdującego się poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej oraz upowszechnianie wiedzy na jego temat. Na rok 2015 prognozowany budżet tego priorytetu z uwzględnieniem jego zwiększenia wyniósł 4.700.000 zł.
5. Ochrona zabytków archeologicznych - Celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Na rok 2015 prognozowany budżet tego priorytetu wyniósł 2.000.000 zł.
6. Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego - Celem priorytetu jest zainicjowanie kompleksowego procesu cyfryzacji materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zabytków, obiektów muzealnych, archiwalnych, bibliotecznych i audiowizualnych, znajdujących się pod opieką podmiotów spoza sfery finansów publicznych, których działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku, lub uczelni publicznych. Na rok 2015 prognozowany budżet tego priorytetu z uwzględnieniem jego zmniejszenia wyniósł 3.765.000 zł.
7. Miejsca Pamięci Narodowej - Celem priorytetu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości. Na rok 2015 prognozowany budżet tego priorytetu wyniósł 2.000.000 zł.
8. Rozwój infrastruktury kultury - Celem Programu „Rozwój infrastruktury kultury” jest wsparcie infrastruktury i poprawa funkcjonowania podmiotów prowadzących działalność kulturalną, szkół i uczelni artystycznych oraz domów kultury.

Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Szczecinie

Dotacja realizowana jest ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Zachodniopomorski. Jest to dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru (art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, Wydział Kultury, Nauki i Dziedzictwa Narodowego

W oparciu o art. 11-19 ustawy z 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014, poz. 1118 ze zm.) Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego może ogłosić otwarty konkurs ofert na realizację zadań województwa

określonych w „Programie współpracy...” jako priorytetowe na dany rok. Zlecenie zadań może odbywać się w dwóch formach: wspierania realizacji zadania publicznego (dofinansowania kosztów zadania) oraz powierzania realizacji zadania publicznego (sfinansowania całkowitych kosztów zadania).

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Administracji, Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych, Wydział Funduszu Kościelnego

Środki Funduszu Kościelnego, stosownie do art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 61, poz. 354), przeznacza się m.in. na remonty i konserwację obiektów sakralnych o wartości zabytkowej. Przewiduje się wykonanie tylko podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.). Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących (takich jak np.: dzwonnice wolnostojące, krzyże) ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: obrazy, ikonostasy, stalle, epitafia, szaty i naczynia liturgiczne, instrumenty muzyczne, dzwony) oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrz (takich jak np.: polichromie, freski, witraże i posadzki).

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie

Przedmiotem dofinansowania mogą być prace związane z konserwacją i rekonstrukcją przyrodniczą. Instytucja prowadzi obecnie dofinansowania np. na zadania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest (np. dla zabytkowych budynków gospodarczych z terenu Gminy Świerzno). Dotacja może wynosić do 100 % wartości zadania dla jednostek samorządu terytorialnego.

Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Zachodniopomorskiego

Zachodnio-Pomorski Regionalny Program Operacyjny na lata 2014-2020 będzie podstawowym instrumentem realizacji celów Strategii rozwoju województwa zachodniopomorskiego do roku 2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020 zawiera listę osi priorytetowych, których jest 10. Czwartą osią priorytetową jest naturalne otoczenie człowieka. W jej ramach wspierane będą projekty z zakresu: restauracji zabytków oraz dostosowania ich do potrzeb turystów, promocja walorów turystycznych regionu, budowa ośrodków turystycznych czy programy edukacyjne. Przedstawiono tu priorytet inwestycyjny 6c: „Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego”.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020

Program ten jest kontynuacją głównych kierunków inwestycyjnych zawartych w poprzedniej perspektywie 2007 – 2013.

W ramach programu ma funkcjonować 10 osi priorytetowych, w tym oś 8 pod nazwą ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury. Przewidziana dotacja na cele kultury ma wynieść 467,3 mln euro.

Finansowanie przy wykorzystaniu ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym

Partnerstwo publiczno-prywatne (PPP) stanowi formę realizacji zadań publicznych przez podmiot prywatny przy wykorzystaniu możliwości finansowych, organizacyjnych lub innych podmiotu prywatnego. Istota partnerstwa jest to, iż zlecającym zadanie jest podmiot publiczny, natomiast wykonawcą partner prywatny, którym zgodnie z ustawą o PPP jest przedsiębiorca lub przedsiębiorca zagraniczny.

Szczegółowe informacje w zakresie dofinansowań i związanych z nimi programów znajdują się na stronach internetowych przedstawionych instytucji.

XI. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, główny obowiązek dbania o stan zabytków, a tym samym ponoszenia nakładów na prace konserwatorskie, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych. Na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, określone w art. 5 powyższej ustawy, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami.

Art. 5. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku.
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku.
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie.
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości.
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W art. 28 wskazano również dodatkowe obowiązki właścicieli i posiadaczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków.

Art. 28. Niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w art. 5, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia.

- 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia.
- 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany.
- 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Na mocy art. 29 ust. 1 na wszystkich właścicielach i posiadaczach zabytków oraz przedmiotów o cechach zabytkowych spoczywa obowiązek udostępniania ich organom ochrony zabytków w celu przeprowadzenia badań.

Art. 29. 1. Organy ochrony zabytków w czasie uzgodnionym z właścicielem lub posiadaczem przedmiotu będącego zabytkiem lub posiadającego cechy zabytku mogą prowadzić badania tego przedmiotu w miejscu, w którym przedmiot ten się znajduje.

Zapisy art. 71 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określają zasady finansowania opieki nad zabytkami.

1. W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku.

2. Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny, określony w ust. 1, posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki.

Cele określone w GPOnZ Gminy Świerzno będą osiągnane poprzez:

- wspólne działania władz gminy z Ministerstwem Kultury, Urzędem Marszałkowskim Województwa Zachodniopomorskiego, Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków z siedzibą w Szczecinie, władzami kościelnymi oraz innymi jednostkami samorządu terytorialnego na zasadach porozumień, umów, wspólnych podmiotów,
- inicjatywy własne władz Gminy Świerzno,
- stosowanie instrumentów finansowych (dotacje, prowadzenie instytucji, nagrody, zachęty, itp.),
- funkcje programowe (programy lokalne i projekty, kontrakty, itp.),
- inne działania stymulujące.

XII. WYKORZYSTANE MATERIAŁY I OPRACOWANIA

Wybrane akty prawne:

Stan prawny na I 2015 r.

Regulacje prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego zawarte są w wielu ustawach. Do najważniejszych z nich, w kontekście realizacji niniejszego Programu, należy zaliczyć:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 Nr 78 poz. 483 ze zm.),
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014, poz. 1446),
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2015, poz. 1515),
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2015, poz. 199),
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2013, poz. 1409 ze zm.),
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013, poz. 1232 ze zm.),
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013, poz. 627),
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2015, poz. 782 ze zm.),
- Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2012, poz. 406),
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2014, poz. 1118 ze zm.),
- Ustawa z 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2012, poz. 987),
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012, poz. 642),
- Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2015, poz. 406).

Literatura i wybrane dokumenty programowe:

- Strategia Rozwoju Kraju 2020,
- Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki Nad Zabytkami na lata 2013–2016,
- Narodowa Strategia Rozwoju Kultury 2004 - 2020,
- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – „Dziedzictwo Kulturowe”,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie,
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030,
- Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014 - 2020,
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego,
- Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 20013 – 2017 dla Województwa Zachodniopomorskiego,

- Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Zachodniopomorskim do 2015 roku,
- Strategia Rozwoju Powiatu Kamieńskiego 2014 - 2020,
- Strategia Rozwoju Gminy Świerzno na lata 2008 - 2015,
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, Gmina Świerzno,
- Miejscowe Plany Zagospodarowania przestrzennego na terenie Gminy Świerzno,
- Lokalna strategia rozwoju
- Plany odnowy miejscowości na terenie Gminy Świerzno,
- Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Świerzno na lata 2015 – 2029,
- Gminny program opieki nad zabytkami Poradnik metodyczny, NID 2009,
- Gminny program opieki nad zabytkami poradnik metodyczny, Poradnik prawny Konserwatora Zabytków, Kurier Konserwatorski,
- Wytyczne opracowywania karty adresowej zabytku nieruchomego, Narodowy Instytut Dziedzictwa w Warszawie, Warszawa, 2011,
- Adaptacja obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji użytkowych, Lubelskie Towarzystwo Naukowe, Międzynarodowa Rada Ochrony Zabytków ICOMOS, Politechnika Lubelska, Warszawa – Lublin 2009,
- Geografia regionalna Polski, Jerzy Kondracki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009,
- Geografia osadnictwa, Daniela Szymańska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009,
- Zamki, pałace i dworki – przewodnik po kulturowym dziedzictwie gmin: Golczewo, Świerzno, Golin, Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo w rozwoju”, Wolin.
- 50 – lecie Szkoły Podstawowej w Stuchowie, Stuchowo 1997.

Dostępne strony internetowe:

www.sejm.gov.pl	www.stat.gov.pl
www.natura2000.gdos.gov.pl	www.geoportal.gov.pl
www.geoserwis.gdos.gov.pl/mapy	www.wikimapia.org
www.mir.gov.pl	www.mkidn.gov.pl
www.funduszeuropejskie.gov.pl/	www.wkz.szczecin.pl
www.partnerstwopublicznoprywatne.info	www.nid.pl
www.kongreskultury.pl	www.odleglosci.info
www.powiatkamienski.pl	www.geoprzyroda.pl
www.polskiezabytki.pl	www.pomorskiezamki.pl
www.cybermoon.pl	www.swierzno.pl
www.germanhistorydocs.ghi-dc.org	www.szczecin.kuria.pl
www.glosszczecinski.pl	www.ikamien.pl
www.worldhistory.de	www.isap.sejm.gov.pl/
www.biuletyn.net/nt-bin/start.asp?podmiot=swierzno	

Materiały w posiadaniu Urzędu Gminy Świerzno:

- Strategia Rozwoju Gminy Świerzno na lata 2008 - 2015,
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, Gmina Świerzno,
- Miejscowe Plany Zagospodarowania przestrzennego na terenie Gminy Świerzno,
- Lokalna strategia rozwoju,
- Plany odnowy miejscowości na terenie Gminy Świerzno,
- Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Świerzno na lata 2015 – 2029,

Materiały przekazane przez instytucje:

- Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie
wykaz zabytków nieruchomych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków, rejestr zabytków (architektoniczne i archeologiczne).

SPIS RYCIN

Ryc. 1. Położenie Gminy Świerzno na tle powiatu	6
Ryc. 2. Skrajne odległości w Gminie Świerzno w km	6
Ryc. 3. Herb rodziny von Flamming	24
Ryc. 4. Herb rodziny von Ploetz	22
Ryc. 5. Herb rodziny von Wartensleben	22
Ryc. 6. Ciesław w dwudziestoleciu międzywojennym	26
Ryc. 7. Gostyń w dwudziestoleciu międzywojennym	27
Ryc. 8. Kaleń w dwudziestoleciu międzywojennym	28
Ryc. 9. Stuchowo w dwudziestoleciu międzywojennym	29
Ryc. 10. Rozmieszczenie zabytków wpisanych do rejestrów zabytków na terenie Gminy Świerzno ...	46

SPIS TABEL

Tabela 1. Sołectwa i wsie wchodzące w skład sołectw w Gminie Świerzno	6
Tabela 2. Struktura własnościowa oraz ocena stanu zachowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków (bez zabytków archeologicznych) z terenu Gminy Świerzno	40
Tabela 3. Obiekty proponowane do wpisu do rejestru zabytków z terenu Gminy Świerzno	41
Tabela 4. Rozróżnienie funkcji obiektów wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków wraz z ich ilością z terenu Gminy Świerzno	41
Tabela 5. Obiekty wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków (bez zabytków archeologicznych) z terenu Gminy Świerzno	42
Tabela 6. Obiekty o utraconych walorach zabytkowych z terenu Gminy Świerzno	43
Tabela 7. Nieruchome zabytki archeologiczne z terenu Gminy Świerzno z wyszczególnieniem na miejscowości oraz strefy „W”	44
Tabela 8. Analiza szans i zagrożeń wynikających ze stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Świerzno	47
Tabela 9. Zakres i harmonogram działań w zakresie ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym Gminy Świerzno	52
Tabela 10. Przykładowe kryteria prowadzenia oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	56

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Ilość obiektów wpisanych do rejestru zabytków z uwzględnieniem ich funkcji z terenu Gminy Świerzno	40
Wykres 2. Obiekty wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków (bez zabytków archeologicznych) z terenu Gminy Świerzno	42
Wykres 3. Nieruchome zabytki archeologiczne z terenu Gminy Świerzno z wyszczególnieniem na miejscowości oraz strefy „W”	45
Wykres 4. Procentowy udział nieruchomości zabytków archeologicznych z terenu Gminy Świerzno z rozróżnieniem strefy „W”	45

SPIS FOTOGRAFII

Fot. 1. Park dworski w Będzieszowie	30
Fot. 2. Zagroda wiejska w Gostyniu	33
Fot. 3. Park dworski w Gostyniu	31
Fot. 4. Relikty kościoła wraz z cmentarzem w Gostyniu	31
Fot. 5. Park dworski w Jatkach	31
Fot. 6. Park dworski w Kępicach	32
Fot. 7. Dwór w Margowie	35

<i>Fot. 8. Park dworski w Margowie</i>	<i>33</i>
<i>Fot. 9. Pałac w Stuchowie</i>	<i>36</i>
<i>Fot. 10. Park dworski w Stuchowie.....</i>	<i>34</i>
<i>Fot. 11. Park dworski w Sulikowie</i>	<i>34</i>
<i>Fot. 12. Dwór w Świerżnie (zespół budynków).....</i>	<i>36</i>
<i>Fot. 13. Park dworski w Świerżnie.....</i>	<i>36</i>
<i>Fot. 14. Kościół św. Trójcy w Świerżnie</i>	<i>36</i>

XIII. ANEKSY

Załącznik nr 1
Obiekty wpisane do rejestru zabytków nieruchomych z wyłączeniem zabytków
archeologicznych

(Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie, stan na 04.05.2015 r.)

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru	Data	Nr dec
1	Będzieszewo	Park dworski	XIX w.	1374	1980-11-06	KL.I.5340/15/80
2	Gostyń	Zagroda wiejska	1847 - 1925	59	1955-07-30	KL-V-0/38/55
3	Gostyń	Park dworski	XIX w.	1375	1980-11-05	KL.I.5340/12/80
4	Gostyń	Relikty średniowiecznego kościoła, cmentarz przykościelny (nieczynny)	XVIII w.	1217	2014-02-14	DZ.5130.03.2014.AR
5	Jatki	Park dworski	XIX/XX w.	1339	1980-12-12	KL.I.5340/14/80
6	Kępica	Park dworski	2 poł. XIX w.	1244	1980-11-05	KL.I.5340/9/80
7	Margowo	Dwór	XVIII w., 1884 r., przeb. 1903 r.	1340	1963-12-10	KI.20/53/63
8	Margowo	Park dworski	2 poł XIX w.	1340	1980-11-06	KL.I.5340/13/80
9	Stuchowo	Pałac	I. 80 – te XIX w.	816	1978-08-10	KI.I.5340/12/78
10	Stuchowo	Park dworski	XIX w.	868	1979-07-26	KI.I.5340/33/79
11	Sulikowo	Park dworski	XIX w.	1338	1956-12-19	KL.V-0/197/56
12	Świerzno	Dwór (zespół budynków)	1718 – 30,poł. i kon. XVIII w., poł XIX w., I. 20 – te XX w.	1369	1954-06-18	KL.V-0/24/54
13	Świerzno	Park dworski	XVIII w.	1369	1955-07-30	KI.V-0/45/55
14	Świerzno	Kościół św. Trójcy	1681 r.	1335	1958-09-12	KL.V-0/93/58

Załącznik nr 2

Zabytki ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków

(Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie, stan na 05.12.2014 r.)

Lp.	Miejscowość	Obiekt Funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz./ Uwagi	Fotografia/ usytuowanie
1	Będzieszewo	cmentarz	1930 r.	Będzieszewo	3/37	
2	Będzieszewo	zespół folwarczny	XVIII w., budynki pocz. XX w.	Będzieszewo		
3	Będzieszewo	dwór		Będzieszewo	3/29. Budynek wyburzony	
4	Chomino	cmentarz komunalny	1920 r.	Chomino	48	
5	Chomino	zespół folwarczny	XVIII w., budynki pocz. XX w.	Chomino	164/1	

Lp.	Miejscowość	Obiekt Funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz./ Uwagi	Fotografia/ usytuowanie
6	Chomino	dwór	4 ćw. XVIII w.	Chomino 41		
7	Ciesław	cmentarz rodowy	pocz. XIX w.	Ciesław	328	
8	Ciesław	dwór	ok. 1900 r.	Ciesław 12	61/2	
9	Ciesław	zespół folwarczny	XVIII w., budynki pocz. XX w.	Ciesław		
10	Duniewo	cmentarz		Duniewo	Brak danych	

Lp.	Miejscowość	Obiekt Funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz./ Uwagi	Fotografia/ usytuowanie
11	Duniewo	obora (4) w zespole folwarcznym	1912 – 1918 r.	Duniewo	35/5	
12	Duniewo	zespół folwarczny	XVIII w., budynki pocz. XX w.	Duniewo		
13	Duniewo	pałac	Prawdopodobnie koniec XIX w.	Duniewo 15	35/8	
14	Gostyniec	chałupa	2 poł. XIX w.	Gostyniec 5	146/2	

Lp.	Miejscowość	Obiekt Funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz./ Uwagi	Fotografia/ usytuowanie
15	Gostyniec	chałupa	3 ćw. XIX w.	Gostyniec 15	170/1	
16	Gostyniec	stodoła	1870 r	Gostyniec 12	161	
17	Gostyniec	chałupa	po cz. XIX w.	Gostyniec 12	161	
18	Gostyniec	chałupa	poł. XIX w.	Gostyniec 11	158	

Lp.	Miejscowość	Obiekt Funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz./ Uwagi	Fotografia/ usytuowanie
19	Gostyniec	chałupa	1 poł. XIX w.	Gostyniec 7	156/3	
20	Gostyniec	chałupa	ok. poł. XIX w.	Gostyniec 21	603/8	
21	Gostyniec	chałupa	ok. poł. XIX w.	Gostyniec 2	141	
22	Gostyniec	chałupa	2 poł. XIX w.	Gostyniec 1	139/4. Budynek przebudowa- wany	

Lp.	Miejscowość	Obiekt Funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz./ Uwagi	Fotografia/ usytuowanie
23	Gostyniec	chałupa	4 ćw. XIX w.	Gostyniec 10	159	
24	Gostyniec	chałupa	ok. poł. XIX w.	Gostyniec 42	121/4	
25	Gostyniec	chałupa	ok. poł. XIX w.	Gostyniec 32	130	
26	Gostyń	cmentarz	XVIII w.	Gostyń	1/1 – 4, 2/3	

Lp.	Miejscowość	Obiekt Funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz./ Uwagi	Fotografia/ usytuowanie
27	Gostyń	cmentarz	2 poł. XX w.	Gostyń	9/1	
28	Gostyń	cmentarz przykościelny	b.d.	Gostyń	9/2	
29	Gostyń	kościół	1847 r.	Gostyń	9/2	
30	Gostyń	stodoła (7) w zespole folwarcznym	1847 r.	Gostyń	246/40	

Lp.	Miejscowość	Obiekt Funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz./ Uwagi	Fotografia/ usytuowanie
31	Gostyń	zespół folwarczny	XVIII w., budynki 1847 – 1925 r.	Gostyń		
32	Gostyń	pałac	k. XIX w.	Gostyń 5	236/2	
33	Jatki	cmentarz	1920 r.	Jatki	110/1, 110/2	
34	Jatki	stodoła	ok. poł. XIX w.	Jatki 2	67/2	

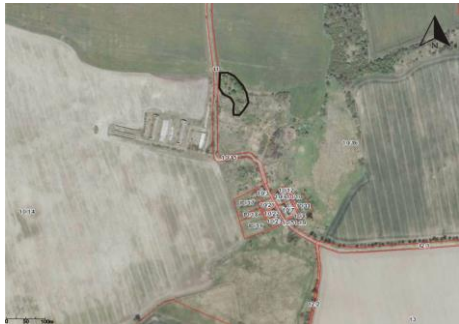

Lp.	Miejscowość	Obiekt Funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz./ Uwagi	Fotografia/ usytuowanie
35	Jatki	zespół folwarczny	XVIII w., budynki XIX/ XX w. i pocz. XX w.	Jatki		
36	Jatki	dwór	1900 – 1910 r.	Jatki 33	103/1	
37	Kaleń	zagroda	Ok. poł. XIX w.	Kaleń 7	102	
38	Kaleń	chałupa	XVIII w., przeb. ok. poł. XIX w.	Kaleń 4	94/2	

Lp.	Miejscowość	Obiekt Funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz./ Uwagi	Fotografia/ usytuowanie
39	Kaleń	stodoła	4 ćw. XIX w.	Kaleń 1	98/5	
40	Kępica	cmentarz rodowy	pocz. XIX w.	Kępica	721	
41	Kępica	spichlerz (8) w zespole folwarcznym	1908 r.	Kępica	16/18	
42	Kępica	stajnia (3) w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	Kępica	16/14	

Lp.	Miejscowość	Obiekt Funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz./ Uwagi	Fotografia/ usytuowanie
43	Kępicza	obora (9) w zespole folwarcznym	1912 r.	Kępicza	16/18	
44	Kępicza	zespół folwarczny	XVIII w., budynki pocz. XX w. – 1937 r.	Kępicza		
45	Kępicza	pałac	XIX/XX w.	Kępicza	16/14	
46	Krzemikowo	zespół folwarczny	poł. XIX w., budynki z pocz. XX w.	Krzemikowo		

Lp.	Miejscowość	Obiekt Funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz./ Uwagi	Fotografia/ usytuowanie
47	Krzepocin	cmentarz	XIX/XX w.	Krzepocin	136	
48	Krzepocin	cmentarz	1922 r.	Krzepocin	214/2	
49	Krzepocin	zespół folwarczny	k. XVIII w.	Krzepocin		
50	Margowo	obora (12) w zespole folwarcznym	1910 r.	Margowo	31/103	

Lp.	Miejscowość	Obiekt Funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz./ Uwagi	Fotografia/ usytuowanie
51	Margowo	stodoła (21) w zespole folwarcznym	1889 r.	Margowo	31/105	
52	Margowo	spichlerz (16) w zespole folwarcznym	1910 r.	Margowo	31/105	
53	Margowo	chlewnia (10) w zespole folwarcznym	1891 r.	Margowo	31/103 Budynek bardzo znisz- czony	
54	Margowo	zespół folwarczny	XVIII w., budynki 1772 – 1939 r.	Margowo		
55	Margowo	owczarnia (20) w zespole folwarcznym	ok. 1889 r.	Margowo	31/105. Budynek wyburzony	

Lp.	Miejscowość	Obiekt Funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz./ Uwagi	Fotografia/ usytuowanie
56	Rybice	park dworski	k. XIX w.	Rybice	10/16	
57	Rybice	zespół folwarczny	XVIII w., budynki XIX i XX w. i pocz. XX w.	Rybice		
58	Rybice	budynki mieszkalne (15, 16, 17, 19)	1900 – 1920 r	Rybice 3, 1, 2, 4	10/6, 10/7, 10/23, 10/3	
59	Starza	cmentarz	1890 r.	Starza	16	

Lp.	Miejscowość	Obiekt Funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz./ Uwagi	Fotografia/ usytuowanie
60	Starza	stodoła (6) w zespole folwarcznym	1850 r.	Starza	3/9	
61	Starza	zespół folwarczny	1850 r. do pocz. XX w.	Starza		
62	Starza	budynek gospodarczy (22) w zespole folwarcznym	I. 20-te XX w.	Starza	10/21	
63	Starza	spichlerz (7) w zespole folwarcznym	ok. 1850 r.	Starza	3/9	

Lp.	Miejscowość	Obiekt Funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz./ Uwagi	Fotografia/ usytuowanie
64	Starza	chałupa (21) w zespole folwarcznym	I. 20-te XX w.	Starza	10/21	
65	Stuchowo	cmentarz przykościelny	XVIII/ XIX w.	Stuchowo	9/2	
66	Stuchowo	cmentarz rodowy	pocz. XIX w.	Stuchowo	37/10	
67	Stuchowo	mleczarnia (9) w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX w.	Stuchowo 12	28/1	

Lp.	Miejscowość	Obiekt Funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz./ Uwagi	Fotografia/ usytuowanie
68	Stuchowo	młyn wodny (57) w zespole folwarcznym	1888 r.	Stuchowo 54	37/3	
69	Stuchowo	gorzelnia (15) w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX w.	Stuchowo	37/11	
70	Stuchowo	budynek gospodarczy (8) w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	Stuchowo	9/27 - 34	
71	Stuchowo	chałupa (7) w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	Stuchowo 4 - 11	9/18 - 25	

Lp.	Miejscowość	Obiekt Funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz./ Uwagi	Fotografia/ usytuowanie
72	Stuchowo	spichlerz (3) w zespole folwarcznym	XIX/XX w., pocz. XX w.	Stuchowo	37/11	
73	Stuchowo	stajnia (4) w zespole folwarcznym	XIX/XX w., pocz. XX w.	Stuchowo 49b	37/11	
74	Stuchowo	zespół folwarczny	XVIII w., budynki XIX/XX w.	Stuchowo		
75	Stuchowo	stajnia (28) w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	Stuchowo	37/11	
76	Sulikowo	obora (13) w zespole folwarcznym	1903 r.	Sulikowo	75/5. Budynek wyburzony	
77	Sulikowo	spichlerz (6) w zespole folwarcznym	I. 80 – te XIX w.	Sulikowo	75/5. Budynek wyburzony	
78	Sulikowo	stołarnia (9) w zespole folwarcznym	1871 r.	Sulikowo	65/23. Budynek wyburzony	

Lp.	Miejscowość	Obiekt Funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz./ Uwagi	Fotografia/ usytuowanie
79	Sulikowo	zespół folwarczny	XVIII w., budynki 1864 r. – pocz. XX w.	Sulikowo		
80	Sulikowo	pałac	ok. 1700 r.	Sulikowo 46	65/22	
81	Świerzno	cmentarz przykościelny	XVIII w.	Świerzno	31	
82	Świerzno	cmentarz	II poł. XX w.	Świerzno	88/1	

Lp.	Miejscowość	Obiekt Funkcja pierwotna	Datowanie	Adres	Nr ewid. dz./ Uwagi	Fotografia/ usytuowanie
83	Świerzno	zespół folwarczny	dwór 1718 – 1730, bud. folwarku poł. XIX w., pocz. XX w.	Świerzno		

Załącznik nr 3

Zabytki archeologiczne ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków

(Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie)

Lp.	Miejscowość	Numer stanowiska w miejscowości	Numer obszaru AZP	Numer stanowiska na obszarze	Strefa ochrony/ nr rej.
1	Kępica	4	19-09	41	W.I.
2	Starza	2	19-10	72	W.I./724
3	Starza	6	19-10	37	W.I./723
4	Stuchowo	1	19-10	25	W.I./695
5	Stuchowo	1a	19-10	25	W.I.
6	Kępica	7	20-10	58	W.I./736
7	Będzieszewo	3	19-09	40	W.II.
8	Białobudź	2	17-09	8	W.II.
9	Chomino	2	20-09	55	W.II.
10	Chomino	6	20-09	12	W.II.
11	Duniewo	1	20-09	58	W.II.
12	Gostyniec	1	18-09	47	W.II.
13	Gostyniec	2	18-09	49	W.II.
14	Gostyniec	4	18-09	52	W.II.
15	Gostyń	3	18-09	38	W.II.
16	Gostyń	9	18-09	41	W.II.
17	Gostyń	11	18-09	43	W.II.
18	Grębowo (ob. Margowo)	1	19-09	12	W.II.
19	Jatki	1	19-09	6	W.II.
20	Jatki	3	19-09	7	W.II.
21	Jatki	4	19-09	4	W.II.
22	Jatki	10	19-09	11	W.II.
23	Krzepocin	2	20-09	63	W.II.
24	Margowo	2	20-09	19	W.II.
25	Margowo	4	19-09	20	W.II.
26	Margowo	6	20-09	6	W.II.
27	Margowo	7	20-09	7	W.II.
28	Margowo	8	20-09	8	W.II.
29	Starza	1	19-10	45	W.II.
30	Starza	3	19-10	75	W.II.
31	Starza	9	19-10	46	W.II.
32	Starza	11	19-10	71	W.II.
33	Starza	21	20-10	36	W.II.
34	Stuchowo	7	19-10	32	W.II.
35	Sulikowo	21	18-09	33	W.II.
36	Świerzno	4	19-09	29	W.II.
37	Świerzno	5	19-09	24	W.II.
38	Świerzno	13	19-09	33	W.II.
39	Świniec (ob. Ugory)	4	18-09	62	W.II.
40	Świniec (ob. Ugory)	5	18-09	63	W.II.
41	Będzieszewo	1	19-09	37	W.III.
42	Będzieszewo	2	19-09	39	W.III.
43	Będzieszewo	4	19-09	38	W.III.
44	Białobudź	1	17-09	7	W.III.
45	Białobudź	3	17-09	9	W.III.
46	Białobudź	5	17-09	11	W.III.
47	Chomino	1	20-09	49	W.III.
48	Chomino	3	20-09	16	W.III.

Lp.	Miejscowość	Numer stanowiska w miejscowości	Numer obszaru AZP	Numer stanowiska na obszarze	Strefa ochrony/ nr rej.
49	Chomino	4	20-09	15	W.III.
50	Chomino	5	20-09	13	W.III.
51	Chomino	7	20-09	52	W.III.
52	Chomino	11	20-09	50	W.III.
53	Chomino	12	20-09	14	W.III.
54	Chomino	13	20-09	17	W.III.
55	Ciećmierz (ob. Kaleń)	15	18-10	50	W.III.
56	Ciesław	1	20-10	11	W.III.
57	Ciesław	3	20-10	5	W.III.
58	Ciesław	4	20-10	6	W.III.
59	Ciesław	5	20-10	7	W.III.
60	Ciesław	6	20-10	8	W.III.
61	Ciesław	7	20-10	9	W.III.
62	Ciesław	8	20-10	10	W.III.
63	Duniewo	2	20-09	61	W.III.
64	Duniewo	3	20-09	59	W.III.
65	Duniewo	4	20-09	60	W.III.
66	Duniewo	6	20-09	57	W.III.
67	Gostyniec	3	18-09	50	W.III.
68	Gostyniec	5	18-09	53	W.III.
69	Gostyń	1	17-09	20	W.III.
70	Gostyń	2	18-09	39	W.III.
71	Gostyń	4	17-09	18	W.III.
72	Gostyń	5	17-09	19	W.III.
73	Gostyń	6	17-09	22	W.III.
74	Gostyń	6a	17-09	21	W.III.
75	Gostyń	7	17-09	23	W.III.
76	Gostyń	8	17-09	24	W.III.
77	Gostyń	10	18-09	42	W.III.
78	Gostyń	13	18-09	45	W.III.
79	Gostyń	14	18-09	46	W.III.
80	Gostyń	15	17-09	17	W.III.
81	Gostyń	16	17-09	25	W.III.
82	Gostyń	17	17-09	26	W.III.
83	Gostyń	18	18-09	34	W.III.
84	Gostyń	20	18-09	36	W.III.
85	Grębowo (ob. Margowo)	12	19-09	13	W.III.
86	Jatki	2	19-09	10	W.III.
87	Jatki	5	19-09	5	W.III.
88	Jatki	6	19-09	9	W.III.
89	Jatki	7	19-09	8	W.III.
90	Jatki	8	19-09	23	W.III.
91	Jatki	9	19-09	22	W.III.
92	Kaleń	1	19-10	1	W.III.
93	Kaleń	2	19-10	2	W.III.
94	Kaleń	4	19-10	4	W.III.
95	Kaleń	6	19-10	6	W.III.
96	Kaleń	8	19-10	8	W.III.
97	Kępica	1	19-10	24	W.III.
98	Kępica	2	19-09	42	W.III.
99	Kępica	5	19-09	43	W.III.
100	Kępica	6	19-10	26	W.III.
101	Krzepocin	1	20-09	66	W.III.
102	Krzepocin	3	20-10	2	W.III.

Lp.	Miejscowość	Numer stanowiska w miejscowości	Numer obszaru AZP	Numer stanowiska na obszarze	Strefa ochrony/ nr rej.
103	Krzepocin	5	20-09	62	W.III.
104	Krzepocin	7	20-10	1	W.III.
105	Margowo	1	20-09	3	W.III.
106	Margowo	3	20-08	82	W.III.
107	Margowo	5	19-09	21	W.III.
108	Margowo	9	20-09	9	W.III.
109	Margowo	10	20-09	10	W.III.
110	Margowo	11	20-09	2	W.III.
111	Margowo	12	20-09	1	W.III.
112	Margowo	13	20-09	4	W.III.
113	Margowo	14	20-09	5	W.III.
114	Margowo	15	20-09	11	W.III.
115	Margowo	16	20-09	18	W.III.
116	Margowo	17	20-09	22	W.III.
117	Margowo	18	20-09	23	W.III.
118	Margowo	20	20-09	26	W.III.
119	Margowo	21	20-09	24	W.III.
120	Margowo	22	20-09	27	W.III.
121	Margowo	23	20-09	28	W.III.
122	Rybice	1	18-09	13	W.III.
123	Rybice	2	18-09	11	W.III.
124	Rybice	3	17-09	16	W.III.
125	Rybice	4	18-09	10	W.III.
126	Rybice	5	18-09	12	W.III.
127	Starza	4	19-10	35	W.III.
128	Starza	5	19-10	36	W.III.
129	Starza	7	19-10	42	W.III.
130	Starza	8	19-10	44	W.III.
131	Starza	10	19-10	73	W.III.
132	Starza	12	19-10	34	W.III.
133	Starza	13	19-10	38	W.III.
134	Starza	14	19-10	39	W.III.
135	Starza	15	19-10	40	W.III.
136	Starza	16	19-10	41	W.III.
137	Starza	17	19-10	43	W.III.
138	Starza	18	19-10	47	W.III.
139	Starza	19	19-10	70	W.III.
140	Stuchowo	2	19-10	28	W.III.
141	Stuchowo	3	19-10	65	W.III.
142	Stuchowo	4	19-10	66	W.III.
143	Stuchowo	5	19-10	29	W.III.
144	Stuchowo	6	19-10	31	W.III.
145	Stuchowo	8	19-10	33	W.III.
146	Stuchowo	9	19-10	27	W.III.
147	Stuchowo	11	19-10	67	W.III.
148	Stuchowo	12	19-10	70	W.III.
149	Sulikowo	1	18-09	31	W.III.
150	Sulikowo	2	18-09	30	W.III.
151	Sulikowo	3	18-09	19	W.III.
152	Sulikowo	4	18-09	27	W.III.
153	Sulikowo	5	18-09	28	W.III.
154	Sulikowo	6	18-09	22	W.III.
155	Sulikowo	7	18-09	21	W.III.
156	Sulikowo	8	18-09	14	W.III.
157	Sulikowo	9	18-09	16	W.III.

Lp.	Miejscowość	Numer stanowiska w miejscowości	Numer obszaru AZP	Numer stanowiska na obszarze	Strefa ochrony/ nr rej.
158	Sulikowo	11	18-09	17	W.III.
159	Sulikowo	12	18-09	18	W.III.
160	Sulikowo	13	18-09	20	W.III.
161	Sulikowo	14	18-09	23	W.III.
162	Sulikowo	15	18-09	24	W.III.
163	Sulikowo	16	18-09	25	W.III.
164	Sulikowo	17	18-09	26	W.III.
165	Sulikowo	18	18-09	29	W.III.
166	Sulikowo	19	18-09	32	W.III.
167	Świerzno	1	19-09	35	W.III.
168	Świerzno	2	19-09	34	W.III.
169	Świerzno	3	19-09	32	W.III.
170	Świerzno	7	19-09	25	W.III.
171	Świerzno	8	19-09	26	W.III.
172	Świerzno	9	19-09	27	W.III.
173	Świerzno	10	19-09	28	W.III.
174	Świerzno	12	19-09	31	W.III.
175	Świerzno	11	19-09	1	W.III.
176	Ugory	1	18-09	64	W.III.
177	Ugory	2	19-03	3	W.III.